Marcin Wojciech Solarz **Płynna synteza**

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Boia L., *Dlaczego Rumunia jest inna?*, przeł. J. Kornaś-Warwas, Kraków 2016.

Geremek B., Kula W., *Przedmowa*, w: F. Braudel, *Historia i trwanie*, przeł. B. Geremek, Warszawa 1971.

Kumor B., *Powstanie i rozwój sieci parafialnej w Małopolsce Południowej do końca XVI w.*, „Prawo Kanoniczne", t. 5, 1962, z. 3–4, s. 175–231.

Łemkowie w historii i kulturze Karpat, red. J. Czajkowski, Sanok 1995.

Potocki W., *Dzieła*, t. 2: *Ogród nie plewiony i inne utwory z lat 1677–1695*, Warszawa 1987. Przybyłowicz K., *Moje miasteczko Biecz. Spacer historyczny*, Libusza 2024.

Reinfuss R., *Kultura ludowa Beskidu Niskiego i przyległego Pogórza*, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku", 1971, nr 14, s. 5–13.

Siarczyński F., *Rozprawa o starodawnych osadnikach niemieckich na Podgórzu i Rusi Czerwoney*, „Pątnik Narodowy", t. 1, 1827, s. 129–147.

Marcin Wojciech Solarz **Od *Germaniae Polonicae* do *Poloniae Germanicae*. Czarne łabędzie, szare nosorożce, byki z Pampeluny, smoczy królowie i Głuchoniemcy**

Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, przeł. T. Kunz, Kraków 2006.

Clark D., *Zarazki, geny a cywilizacja*, przeł. A. Olesiejuk, Katowice 2011.

Cowie J., *Zmiany klimatyczne. Przyczyny, przebieg i skutki dla człowieka*, przeł. J. Wibig, Warszawa 2009. Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 2001.

Davies N., *Europa – między wschodem a zachodem*, przeł. B. Pietrzyk, Kraków 2007. Derus S., *Tuchów. Miasto i gmina do roku 1945*, Tuchów 1992.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim „in cruda radice" w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne", t. 41, 1993, z. 2, s. 5–82.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim w ziemi przemyskiej w latach 1345–1434*, Lublin 2004. Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Sanok 2007.

Ferguson N., *Fatum. Polityka i katastrofy współczesnego świata*, przeł. W. Tyszka, Kraków 2022. *Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie*

współczesnym, red. M.W. Solarz, Warszawa 2018. Haczowski E., *Zew przodków*, Kraków 1944.

Hardy J.T., *Climate Change. Causes, Effects, and Solutions*, Chichester 2003. Herbert Z., *Wiersze zebrane*, Kraków 2008.

Higounet Ch., *Les Allemands en Europe centrale et orientale au Moyen Age*, Paris 2003.

Historia chłopów polskich, red. S. Inglot, Wrocław 1995.

Jawor G., *Impact of Climate Change in the Little Ice Age on Mountain Communities of the 15th and 16th c. The Polish Carpathians: A Case Study*, „Res Historica", t. 54, 2022, s. 75–94.

Kennedy J., *Patogeneza. Jak zarazki ukształtowały historię świata*, przeł. M. Gądek, Warszawa 2025. Kolberg O., *Sanockie-Krośnieńskie. Część I*, Wrocław–Poznań 1974 (Dzieła Wszystkie, t. 49).

Kotula F., *Chłopi bronili się sami*, Rzeszów 1982.

Kozenna B., *Atlas geograficzny dla szkół średnich*, Wiedeń 1912.

Krasuski J., *Polska – Niemcy. Stosunki polityczne od zarania po czasy najnowsze*, Wrocław 2009.

Kumor B., *Powstanie i rozwój sieci parafialnej w Małopolsce Południowej do końca XVI w.*, „Prawo Kanoniczne", t. 5, 1962, z. 3–4, s. 175–231.

Landes D.S., *Bogactwo i nędza narodów*, przeł. H. Jankowska, Warszawa 2000. Le Goff J., *Długie średniowiecze*, przeł. M. Żurowska, Warszawa 2007.

Le Goff J., *O średniowieczu*, przeł. M. Ochab, Warszawa 2007.

Leder A., *Prześniona rewolucja. Ćwiczenie z logiki historycznej*, Warszawa 2014. Leisering W., *Historischer Weltatlas*, Wiesbaden 2016.

Lemberg H., *„Drang nach Osten" – mit i rzeczywistość*, w: *Polacy i Niemcy. 100 kluczowych pojęć*, red. E. Kobylińska, A. Lawaty, R. Stephan, Warszawa 1996, s. 17–21.

Leosz C., *Żurowa. Wieś – parafia – Ochotnicza Straż Pożarna*, Żurowa 2003.

Lubcza dawniej i dziś. 800-lecie wsi, red. J. Gawor, B. Karasiewicz, A. Marcinek, Ryglice 1997. Maddison A., *The World Economy*, Paris 2006.

Meyers Handatlas. Ausgabe B für die Wehrmacht, Leipzig 1936. Michałowski R., *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2009.

Mikulski K., Wijaczka J., *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Warszawa 2012.

Parczewski M., *Początki kształtowania się polsko-ruskiej rubieży etnicznej w Karpatach*, Kraków 1991.

Parker G., *Globalny kryzys. Wojna, zmiany klimatyczne i katastrofa w XVII wieku*,

przeł. P. Szadkowski, Oświęcim 2019.

Piesowicz K., *Wielki przewrót. Opowieść o rewolucji przemysłowej*, Warszawa 1962. Piskorski J.M., *Kolonizacja wiejska Pomorza Zachodniego*, Poznań 2005.

Piskorski J.M., *Średniowieczna kolonizacja Europy Środkowej jako problem historii powszechnej i porównawczej historii historiografii*, „Przegląd Historyczny", t. 97, 2006, z. 2, s. 203–220.

Piskorski J.M., *Średniowieczna kolonizacja niemiecka oraz tzw. prawo niemieckie w ujęciu porównawczym*, w: *Rozkwit średniowiecznej Europy*, red. H. Samsonowicz, Warszawa 2001, s. 94–139.

Putzger Historischer Weltatlas, Berlin 2015.

Rady M., *Habsburgowie*, przeł. M. Antosiewicz, Warszawa 2022.

Schönwiese Ch.-D., *Klimat i człowiek*, przeł. E. i J. Kaźmierczakowie, Warszawa 1997.

Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, przeł. S. Wolff, O. Einfeld, Z. Sadowski, t. 1, Warszawa 2015.

Solarz M.W., *Choroby a współczesna mapa polityczna świata*, w: *Ochrona zdrowia w stosunkach międzynarodowych. Wybrane zagadnienia*, red. W. Lizak, A.M. Solarz, Warszawa 2013, s. 41–60.

Solarz M.W., *Północ – Południe. Anatomia globalnego podziału świata*, w: *Bieda i bogactwo we współczesnym świecie. Studia z geografii rozwoju*, red. M. Czerny, Warszawa 2012, s. 62–82.

Solarz M.W., *Spór Wacława Nałkowskiego i Eugeniusza Romera o Polskę*, „Geografia w Szkole", 1/2012, s. 13–17.

Solarz M.W., *The 1914–2024 War Atlas. Modernity Deciphered Anew*, London–New York 2024. Solarz M.W., *The Global North–South Atlas. Mapping Global Change*, London–New York 2020.

Solarz M.W., Raczyńska-Kruk M., *Głuchoniemcy, Taubdeutsche, Walddeutsche – przyczynek do biografii pojęcia*,

„Prace i Studia Geograficzne", t. 68, 2023, z. 2, s. 113–127.

Wandycz P., *Żaden naród nie wybiera swojej historii*, Paryż–Kraków 2018.

Zarys historii Polski, red. J. Tazbir, Warszawa 1980. Zbyszewski K., *Niemcewicz od przodu i tyłu*, Warszawa 1991.

Zientara B., *Henryk Brodaty i jego czasy*, wyd. 2, Warszawa 1997.

Źródła internetowe

Arak P., *Zwierzyniec do zarządzania ryzykiem*, 1.10.2023,

https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/ rynki-finansowe/bankowosc/zwierzyniec-do-zarzadzania-ryzykiem/ [dostęp: 26.01.2024].

Ostrowska K., *Gorączka czarnego złota w Małopolsce. Tu wydobywano ropę naftową!*, „Gazeta Krakowska", 14.06.2024, http://gazetakrakowska.pl/goraczka-czarnego-zlota-w-malopolsce-tu-wydobywano-rope--naftowa/ar/c3-17232349 [dostęp: 31.01.2024].

Polska 5. największym partnerem handlowym Niemiec, 16.02.2023, https://www.gov.pl/web/niemcy/polska-5-najwiekszym-partnerem-handlowym-niemiec [dostęp: 1.02.2023].

Steinbach S., *Austro-Hungarian Empire Railway Network 1912 in English*, 18.05.2015, https://alternativetransport.wordpress.com/2015/05/18/isochrone-map-austro-hungarian-empire-railway- network-1912-in-english/ [dostęp: 31.01.2023].

Marcin Wojciech Solarz, Marta Raczyńska-Kruk **Głuchoniemcy, Taubdeutsche, Walddeutsche – przyczynek do biografii pojęcia**

Alexandrowicz S., Łuczyński J., Skrycki R., *Historia kartografii ziem polskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 2017.

Aschbach J., *Geschichte Kaiser Sigmunds*, t. 3, Hamburg 1841.

Baliński M., Lipiński T., *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana*, t. 1, Warszawa 1843.

Bartmiński J., *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*, Lublin 2007. Benedyktowicz Z., *Portrety obcego. Od stereotypu do symbolu*, Kraków 2000.

Berghaus H., *Die Kultur-Geschichte des deutschen Volks in Bildern*, t. 1, Potsdam 1847.

Birkenmajer L.A., *Marco Beneventano, Kopernik, Wapowski a najstarsza karta geograficzna Polski*, Kraków 1901.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Borcz H., *Parafia Markowa w okresie staropolskim i do schyłku XIX stulecia*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 72–189.

Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

Botík J., *An Ethnic History of Slovakia. Multi-ethnicity, Minorities, and Migrations*, Bratislava 2021.

Brzóska F., *Hipoteza pochodzenia bydła simentalskiego w Polsce*, „Wiadomości Zootechniczne", t. 56, 2018, z. 3, s. 159–166.

Buczek K., *Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963.

Buczek K., *The History of Polish Cartography from the 15th to the 18th Century*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966.

Bystroń J.S., *Ugrupowanie etniczne ludu polskiego*, Kraków 1925 (Krakowskie Odczyty Geograficzne, t. 2).

Chromik G., *Mittelalterliche deutsche Sprachinseln in Oberschlesien, Kleinpolen und Rotreußen*, w: *Deutsch in*

Mittel-, Ost- und Südosteuropa. DiMOS-Füllhorn Nr. 4. Tagungsband Kronstadt 2017, red. H. Philipp, B. Weber, J. Wellner, Regensburg 2019, s. 58–73.

Czajkowski J., *Dzieje osadnictwa historycznego na Podkarpaciu i jego odzwierciedlenie w grupach etnograficznych*, w: *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, red. J. Czajkowski, Sanok 1995, s. 27–166.

Czopek-Kopciuch B., *Adaptacje niemieckich nazw miejscowych w języku polskim*, Kraków 1995 (Prace Instytutu Języka Polskiego PAN, t. 98).

Doubek F.A., *Ein deutsches Sprachdenkmal aus der Gegend von Łańcut*, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen", t. 13, 1928, s. 66–87.

E. Debes' Grosser Schulatlas in 72 Kartenseiten, oprac. P. Schlee, Leipzig 1924.

Fabisz P.W., *Wiadomość o legatach i nuncyuszach apostolskich w dawnej Polsce (1075–1863)*, Ostrów 1864. Fischer A., *Lud polski. Podręcznik etnografji Polski*, Lwów 1926.

Form und Struktur in der Sprache. Festschrift für Elmar Ternes, red. A.R. Bachmann, C. El Mogharbel, K. Himstedt, Tübingen 2010.

Gaspar S., Meder E., *Vyšný Medzev. História a prítomnosť*, Košice 2007.

Grzebień L., *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, Kraków 1996. Haas A., *Unterzipser Sprachschatz. Eine Dokumentation der Gründler Mundarten*, Stuttgart 1989. Hanika J., *Sudetendeutsche Volkstrachten*, Reichenberg 1937.

Haubrichs W., *O różnorodności i rozwoju pewnego pojęcia języka i narodu*, przeł. J. Kałążny, „Przegląd Zachodni", 1992, nr 3, s. 3–19.

Horváthová M., *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remeslo a odievania*, Komárno– Dunajská Streda 2002 (Interethnica, t. 4).

Iwanowski E., *Rozmowy o Polskiéj Koronie*, t. 1, Kraków 1873.

Jordan J.P., *Dokładny słowniczek polsko-niemiecki i niemiecko-polski*, Lipsk 1845. Jordan P., *Atlas des Habsburgerreiches*, Schleinbach 2016.

Kamocki J., *Zarys grup etnograficznych w Polsce*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia", t. 46/47, 1991/1992, s. 103–132.

Karłowicz J., *Lud. Rys ludoznawstwa polskiego*, Lwów 1904.

Karłowicz J., *Przyczynek do zbioru przysłów, piosenek, ucinków i przypowieści od nazw rodowych, i miejscowych*, „Dwutygodnik Naukowy Poświęcony Archeologii, Historyi i Lingwistyce", [R. 2], T. 2, 1879, nr 16, s. 347–352.

Kliegl T., *Die Gründler. Eine Entdeckungsreise in das Ländchen der Mántáken*, Budapest 1894. Kokaisl P. et al., *Po stopách Němců ve východní Evropě*, Praha 2015.

Kolendo J., *Karpaty w koncepcjach geograficznych świata starożytnego*, w: *Okres lateński i rzymski w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, Krosno 2004, s. 13–27.

Kolendo J., Płóciennik T., *„Vistula amne discreta". Greckie i łacińskie źródła do najdawniejszych dziejów ziem Polski*, Warszawa 2015.

Kondracki J., *Karpaty*, Warszawa 1989.

Korowicz M.S., *Górnośląska ochrona mniejszości 1922–1937 na tle stosunków narodowościowych*, Katowice 1938.

Kövi E., *Die Zipser Mundart*, „Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde", t. 15, 1913, s. 40–83.

Kroh A., *Powrót na Sądecczyznę*, Nowy Sącz 2019.

Kruszewska-Michałowska T., *Kłopoty rodzinne Marcina Kromera w Bieczu*, w: *Biecz. Studia historyczne*, red. R. Kaleta, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963, s. 310–349.

Krygowski W., *Beskidy. Beskid Niski i Pogórze. Przewodnik*, Warszawa 1967.

Kwaśnicka-Janowicz A., *Z osobliwości leksykalnych gwar Małopolski południowo-wschodniej (paryja 'wąwóz, jar')*, w: *W kręgu języka. Materiały konferencji „Słowotwórstwo – słownictwo – polszczyzna kresowa" poświęconej pamięci profesor Zofii Kurzowej, Kraków 16–17 maja 2008*, red. M. Skarżyński, M. Szpiczakowska, Kraków 2009, s. 135–141.

Kwaśniewski K., *Etnonim*, w: *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, red. Z. Staszczak, Warszawa–Poznań 1987. Lencewicz S., *Kurs geografji Polski*, Warszawa 1922.

Leszczycki S., *Zarys antropogeograficzny Łemkowszczyzny*, „Wierchy", R. 13, 1935, s. 62–88. Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. 1, cz. 2: *G–L*, Lwów 1808.

Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. 2, cz. 1: *M–O*, Lwów 1809.

Lindtnerová R., *Lautbestand der deutschen Mundart von Mníšek nad Hnilcom/Einsiedel an der Gölinitz*, „Brükken: Neue Folge", 1997, t. 5, s. 245–253.

Loserth J., *Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung. III. Der Tractatus de longevo schismate des Abtes Ludolf von Sagan*, w: *Archiv der Österreichische*

Geschichte. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commision der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, t. 60, Wien 1880, s. 343–562.

Lück K., *Der Mythos vom Deutschen in der polnischen Volksüberlieferung und Literatur*, Poznań 1938.

Lück K., *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum*, Plauen 1934.

Lux J., *Dobschau. Eine deutsche Sprachinsel im Karpatenraum*, München 1959 (Veröffentlichunge des Südostdeutschen Kulturwerks, Reihe B: Wissenschaftliche Arbeiten, t. 13).

Meyers Handatlas. Ausgabe B für die Wehrmacht, Leipzig 1936.

Mrongowiusz K.C., *Słownik niemiecko-polski. Deutsch-polnisches Handwörterbuch nach Adelung und Linde*, Gdańsk 1823.

Niesiecki K., *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S.J. powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*, t. 9, Lipsk 1842 (przedruk: Warszawa 1989).

Lange A., *Rodowód i znaczenie wyrazu „sztuka”*, „Rydwan: miesięcznik poświęcony sprawom twórczości i kultury”, R. 2, t. 3, listopad 1913, s. 52–62.

Okolski S., *Kontynuacya dyaryusza wojennego* […] *nad zawziętymi w uporze, krzywoprzysięgłych i swowolnych Kozakami, w roku 1638 odprawiona*, Kraków 1639 (przedruk: Kraków 1858).

Orłoś T.Z., *Studia z frazeologii czeskiej i polskiej*, Kraków 2005.

Palacký F., *Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*, t. 1, Prag 1838.

Parczewski M., *Rok 1594. Przeprawa posła cesarskiego przez Karpaty*, „Almanach Karpacki «Płaj»”, t. 44, 2012, s. 169–172.

Plihál K., *The Finest Illustrated Maps of Hungary, 1528–1895*, Budapest 2009.

Pol W., *Historyczny obszar Polski. Rzecz o dijalektach mowy polskiej*, Kraków 1869.

Poniatowski S., *Etnografja Polski*, w: *Wiedza o Polsce*, t. 3: *Geografia Polski* […], *etnografja Polski*, oprac. J. Bystroń et al., Warszawa 1932.

Prochaska A., *Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studyjum z historyi polsko-czeskiéj*, Kraków 1877.

Rehman A., *Ziemie dawnej Polski i sąsiednich krajów słowiańskich, opisane pod względem fizyczno-geograficznym. Cz. 1, Karpaty*, Lwów 1895.

Reinfuss R., *Kultura ludowa Beskidu Niskiego i przyległego Pogórza*, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku”, 1971, nr 14, s. 5–13.

Reinfuss R., *Seweryn Udziela i jego „Ziemia Biecka”*, w: *Ziemia Biecka. Lud polski w powiatach gorlickim i grybowskim. Praca zbiorowa pod redakcją Seweryna Udzieli, napisana w latach 1889–1895, wydana z rękopisu*, red. A. Kroh, Nowy Sącz 1994.

Riemann E., *Die mittelalterliche deutsche Besiedlung des Vorkarpathenlandes*, w: *Deutscher Kalender im Generalgouvernement 1944*, Krakau 1944, s. 39–41.

Rospond S., *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984. Roupnel G., *Histoire de la campagne française*, Paris 1932.

Ruciński H., *Prowincja saska na Spiszu do 1412 roku (na tle przemian społecznych i ustrojowych w komitacie spiskim i na obszarach przyległych)*, Białystok 1983.

Rudnicka E., *Czy głuchy jest głupi? – studium powiązań wyrazów, które uległy rozpodobnieniu semantycznemu*, „LingVaria”, 2011, nr 2(12), s. 65–77.

Rymar S., *Haczów, wieś ongiś królewska (1350–1960)*, Kraków 1962.

Saint-Jacob P. de, *Études sur l'ancienne communauté rurale en Bourgogne*, „Annales de Bourgogne”, t. 15, 1943, s. 173–184.

Schmidt R., *Volksschul-Atlas*, Bielefeld–Leipzig 1925.

Schneider A., *Encyklopedya do krajoznawstwa Galicyi pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym* […], Lwów 1871.

Schwarz E., *Německá nářečí v Československu*, w: *Československá vlastivěda*, t. 7: *Písemnictví*, Praha 1933.

Siarczyński F., *Rozprawa o starodawnych osadnikach niemieckich na Podgórzu i Rusi Czerwoney*, „Pątnik Narodowy”, t. 1, 1827, s. 129–147.

Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego. A–P*, Warszawa 1989. Skórewicz K., *Terytorium Ukrainy w świetle kartografii*, Warszawa 1939.

Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1–4, Kraków 1952–1956.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 3, Warszawa 1882; t. 6, Warszawa 1885.

Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1978.

Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Warszawa 1996.

Stachowski M., *Polskie głuchy i głupi a łacińskie absurdus 'absurdalny' – głos w dyskusji*, „LingVaria”, 2012, nr 1(13), s. 127–132.

Stomma L., *Antropologia kultury wsi polskiej XIX w.*, Warszawa 1986.

Szujski J., *Die Polen und Ruthenen in Galizien*, Wien–Teschen 1882 (Die Völker Oesterreich-Ungarns, t. 9).

Trojański J.K., *Dokładny polsko-niemiecki słownik do podręcznego użycia dla Niemców i Polaków. Cz. 1, A–P*, Poznań 1835.

Trojański J.K., *Dokładny niemiecko-polski słownik do podręcznego użycia dla Polaków i Niemców. Cz. 2, K–Z*, Poznań 1847.

Valiska J., *Nemecke narecie Dobsinej*, Rimavská Sobota 1980.

Wagner W.J., *Der Grosse Illustrierte Atlas Österreich-Ungarn*, Berndorf 2021. Wanhoff A., Steinacker R., *Karpaten Jahrbuch 1987*, Stuttgart 1986.

Weinelt H., *Zur Herkunftsbestimmung alter deutscher Volksinseln im ostmitteldeutschen Vorland auf Grund der*

Mundart, „Zeitschrift für Mundartforschung", R. 15, 1939, z. 1, s. 25–39. *Wielki słownik języka polskiego PWN*, t. 1: *A–G*, red. S. Dubisz, Warszawa 2018. *Wielki słownik języka polskiego PWN*, t. 3: *O–Q*, red. S. Dubisz, Warszawa 2018. Wietrzyk A., *Adam Wójcik. Badacz i piewca Pogórza*, Zakopane 2012.

Wiślicz T., *Księgi sądowe wiejskie z XV wieku*, w: *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al., Warszawa 2010, s. 162–170.

Woycicki K., *Przysłowia narodowe*, t. 1, Warszawa 1830. Wójcik A., *Strój Pogórzan*, Kraków 1939.

Wszołek J., *Binarowa. Wieś królewska 1348–1948*, Kraków 1998.

Źródła internetowe

Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, *Mantáci*, https://www.ludovakultura.sk/polozka-encyklopedie/ mantaci/ [dostęp: 16.03.2022].

Mapa Środkowej Europy w/g kardynała Mikołaja z Kuzy (XV wiek), 1939, https://polona.pl/item-view/ 2d9acb9a-7e3d-4c9e-a085-c225f6ffdda3?page=0 [dostęp: 3.04.2025].

Strona FB „Krościenko Wyżne – królewska wieś siekierników", https://www.facebook.com/wiessiekier-nikow/posts/pfbid0gXGxYDF4hu4HqyviqY4Crk8tXoFKKTGf5tGZs9kUdr7JBodwkdU5JTVvEAowy1c4l [dostęp: 19.02.2026].

Marcin Wojciech Solarz, Weronika Wnuk-Ciastek **Głuchoniemcy – granice i nazwa regionu**

Atlas zur Geschichte der deutschen Ostsiedlung, red. W. Krallert, W. Kuhn, E. Schwarz, Bielefeld–Berlin– Hannover 1958.

Barwiński M., *Łemkowszczyzna jako region etniczno-historyczny*, w: *Region i regionalizm w socjologii i politologii*, red. A. Pawłowska, Z. Rykiel, Rzeszów

2012, s. 136–154.

Bierzanek R., Symonides J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1994.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Borcz H., *Parafia Markowa w okresie staropolskim i do schyłku XIX stulecia*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 72–189.

Bystroń J.S., *Megalomanja narodowa*, Warszawa 1935.

Czajkowski J., *Dzieje osadnictwa historycznego na Podkarpaciu i jego odzwierciedlenie w grupach etnograficznych*, w: *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, red. J. Czajkowski, Sanok 1995, s. 27–166.

Davies N., *Boże igrzysko. Historia Polski*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 2001. Dębicki L., *Z dawnych wspomnień*, Kraków 1903.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim „in cruda radice" w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne", t. 41, 1993, z. 2, s. 5–82.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim w ziemi przemyskiej w latach 1345–1434*, Lublin 2004.

Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, wyd. 2, Sanok 2007. Fischer A., *Lud polski. Podręcznik etnografji Polski*, Lwów–Warszawa–Kraków 1926. Gloger Z., *Obchody weselne*, t. 1, Kraków 1869.

Großer Atlas zur Weltgeschichte, red. J. Dornbusch, Braunschweig 1997.

Jawor G., *Impact of Climate Change in the Little Ice Age on Mountain Communities of the 15th and 16th c. The Polish Carpathians: A Case Study*, „Res Historica", t. 54, 2022, s. 75–94.

Kamocki J., *Zarys grup etnograficznych w Polsce*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia", t. 46–47, 1991–1992, s. 103–132.

Karłowicz J., *Lud. Rys ludoznawstwa polskiego*, Lwów 1904.

Karpiński I., *Krótki rys ustroju dawnej Polski i poglądy na przeszłość*, Warszawa 1887.

Kołpak P., Raczyńska-Kruk M., Solarz M.W., *Na chłopski rozum. Wiejskie akta sądowe nowożytnych Ołpin i ich konteksty społeczne*, Warszawa 2024.

Krasnowolski B., *Między Wschodem a Zachodem. Studia nad historią i sztuką pogranicza polsko-łemkowskiego*, Toruń 2010.

Kroh A., *Powrót na Sądecczyznę*, Nowy Sącz 2019.

Kucharzyk R., Materiały po seminarium w Strzyżewie, 2023.

Kurtyka J., *Libusza*, w: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 3, Kraków 1994, s. 612–617.

Ladenberger T., *Zaludnienie Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego*, Lwów 1930. Leszczycki S., *Zarys antropogeograficzny Łemkowszczyzny*, „Wierchy", R. 13, 1935, s. 62–88. Ładogórski T., *Studia nad zaludnieniem Polski XIV wieku*, Wrocław 1958.

Maciejowski W.A., *Historia prawodawstw słowiańskich*, t. 3, Warszawa 1859. Majerski S., *Geografia handlowa*, Lwów 1912.

Majerski S., *Geografja Polski dla niższych klas szkół średnich*, Lwów 1921. Majerski S., *Opis ziemi*, t. 2, Berlin–Wiedeń 1903.

Marzec A., *Pod rządami nieobecnego monarchy. Królestwo Polskie 1370–1382*, wyd. 2, Kraków 2021. Michna W., *Geografia dla szkół ludowych*, Kraków 1879.

Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany, t. 8, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, Kraków 2009; t. 13, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, Kraków 2016.

Niedźwiecka-Iwańczak N., *Pogranicze*, w: *Studia nad granicami i pograniczami*, red. E. Opiłowska et al., Warszawa 2020, s. 283–294.

Niemcówna S., *Wincenty Pol jako geograf*, Kraków 1923.

Pol W., *Historyczny obszar Polski. Rzecz o dijalektach mowy polskiej*, Kraków 1869.

Pol W., *Rzecz o dijalektach mowy polskiej*, „Rocznik Cesarsko-Królewskiego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego", t. 17, 1869, s. 56–129.

Poniatowski S., *Etnografja Polski*, w: *Wiedza o Polsce*, t. 3: *Geografia Polski* […], *etnografja Polski*, oprac. J. Bystroń et al., Warszawa 1932.

Rokita Z., *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych*, Kraków 2023. Romer E., *Geograficzno-statystyczny atlas Polski*, Warszawa–Kraków 1916.

Schneider A., *Encyklopedya do krajoznawstwa Galicyi pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym* […], t. 1, Lwów 1871.

Siarczyński F., *Rozprawa o starodawnych osadnikach niemieckich na Podgórzu i Rusi Czerwoney*, „Pątnik Narodowy", t. 1, 1827, s. 129–147.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 2, 8, 10, Warszawa 1881–1889.

Solarz M.W., *Many Worlds, One Planet. Ambiguous Geographies of the Contemporary International Community*, w: *New Geographies of the Globalized World*, red. M.W. Solarz, Abingdon 2018, s. 54–76.

Solarz M.W., Kroczak R., *Krajobraz nazewniczy Pasma Brzanki i Liwocza*, Kraków

2025.

Szujski J., *Die Polen und Ruthenen in Galizien*, Wien–Teschen 1882 (Die Völker Oesterreich-Ungarns, t. 9). Szujski J., *Polacy i Rusini w Galicyi*, Kraków 1896.

Świętochowski A., *Historia chłopów polskich*, Poznań 1939.

Świętochowski A., *Historia chłopów polskich w zarysie*, t. 2, Lwów–Poznań 1928. Tatomir L., *Podręcznik geografii Galicyi*, Lwów 1876.

Urbańczyk P., *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2012.

Wielki słownik języka polskiego PWN, t. 3: *O–Q*, red. S. Dubisz, Warszawa 2018.

Wyżga M., *Homo movens. Mobilność chłopów w mikroregionie krakowskim w XVI–XVIII wieku*, Kraków 2019.

Z pod Wawelu, „Biblioteka Warszawska. Pismo Poświęcone Naukom, Sztukom i Przemysłowi", t. 2, 1882, s. 284–308.

Лоза Ю., *Історичний атлас України*, Київ 2022.

Źródła internetowe

Kuźniar R., *Głucho-Niemcy na Podkarpaciu*, „PAUza Akademicka. Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności", 2022, nr 601, http://pauza.krakow.pl/601_2022.pdf [dostęp: 5.01.2024].

Rafał Kroczak, Tomasz Panecki **Charakterystyka geograficzna regionu osadniczego Głuchoniemców dawniej i dziś**

Alexandrowicz S., *Mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego Tomasza Makowskiego z 1613 r. tzw. „radziwiłłowska", jako źródło do dziejów Litwy i Białorusi*, „Studia Źródłoznawcze", 1965, nr 10, s. 33–67.

Arnold S., *Geografia historyczna, jej zadania i metody*, „Przegląd Historyczny", t. 28, 1929, z. 1, s. 91–120.

Biggs M., *Putting the State on the Map: Cartography, Territory, and European State Formation*, „Comparative Studies in Society and History", t. 41, 1999, z. 2, s. 374–405.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Brudzisz M., *Z Sitnicy przez Nemsyno, Rosumberk, Rozembark do Rożnowic*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne", 2018, nr 109, s. 19–38.

Buczek K., *Kartograf króla Stanisława Augusta. Życie i dzieła*, w: *Karol Perthées*

(1739–1815). Kartograf Pierwszej Rzeczypospolitej i entomolog, red. J. Pawłowski, Warszawa 2003, s. 21–134.

Buczek K., *The History of Polish Cartography from the 15th to the 18th Century*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966.

Budek A., Gębica P., Okoński J., *Geoarchaeological Studies of Humic Soil Horizons and Anthropogenic Infillings at the Multicultural Archaeological Excavation Site 28 in Rozbórz near Przeworsk, Southern Poland*, „Archaeologia Polona", 2013, nr 49, s. 121–133.

Bujak F., [rec.] *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu z wieku XVI na XVII. Dział drugi:*

„Ziemie ruskie Rzeczypospolitej", opracował i wydał Aleksander Jabłonowski. Warszawa–Wiedeń 1899–1904, „Kwartalnik Historyczny", t. 19, 1905, z. 4, s. 626–635.

Bukowski W., Janeczek A., *Mapa józefińska Galicji (1779–1783) w przededniu edycji. Przedmiot i założenia programu wydawniczego*, „Studia Geohistorica", 2013, nr 1, s. 91–112.

Czajkowski J., *Dzieje osadnictwa historycznego na Podkarpaciu i jego odzwierciedlenie w grupach etnograficznych*, w: *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, red. J. Czajkowski, Sanok 1995, s. 27–166.

Czerny A., *Powstanie i etapy rozwoju map topograficznych do końca XIX wieku*, w: *Dawne mapy topograficzne w badaniach geograficzno-historycznych*, red. A. Czerny, Lublin 2015, s. 11–83.

David J., *Paměť města – názvy míst*, Ostrava 2012.

Dobrowolska M., *Procesy osadnicze w dorzeczu Wisłoki i Białej Dunajcowej w tysiącleciu*, Kraków 1985.

Dobrowolska M., *Przedmiot i metoda geografii historycznej. Uwagi o referacie prof. dra G. Labudy*, „Przegląd Geograficzny", t. 25, 1953, z. 1, s. 57–69.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim „in cruda radice" w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne", t. 41, 1993, z. 2, s. 5–82.

Elden S., *The Birth of Territory*, Chicago 2013.

Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku, red. A. Mączak, t. 2, Warszawa 1981. Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Wrocław 1962.

Fastnacht A., *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, cz. 1–3, Brzozów–Kraków 1998–2002.

Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783, red. W. Bukowski, B.

Dybaś, Z. Noga, t. 3, cz. A–B, Sekcje 53–80, Kraków 2015.

Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, t. 4, cz. A–B, Sekcje 81–87, 94–101, 109–117, 126–132, 143, Kraków 2012.

Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, t. 5, cz. A–B, Sekcje 88–93, 102–108, 118–125, 133–142, Kraków 2014.

Gębica P., *Wstępne wyniki analiz paleogeograficznych odwiertów wykonanych w dolinie Wątoku*, 2009, mps.

Gębica P. et al., *Medieval Accumulation in the Upper Dniester River Valley: The Role of Human Impact and Climate Change in the Carpathian Foreland*, „Quaternary International", 2013, nr 293, s. 207–218.

Hrabyk P., *Ziemia przemyska i lwowska (szkic historyczno-geograficzny z mapą)*, Przemyśl 1921. Izdebski W., *Infrastruktura danych przestrzennych w Polsce*, Warszawa 2020.

Jabłonowski A., *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej wydany z zasiłkiem Akademii Umiejętności w Krakowie*, t. 1: *Epoka przełomu z wieku XVI-go na XVII-sty*, dział 2: *„Ziemie ruskie" Rzeczypospolitej*, Warszawa– Wiedeń 1904.

Jawor G., *Impact of Climate Change in the Little Ice Age on Mountain Communities of the 15th and 16th c. The Polish Carpathians: A Case Study*, „Res Historica", t. 54, 2022, s. 75–94.

Jaworski A., *Karpackie lasy o charakterze pierwotnym i ich znaczenie w kształtowaniu proekologicznego modelu gospodarki leśnej w górach*, „Sylwan", t. 141, 1997, z. 4, s. 33–50.

Kaim D. et al., *Mid-19th-Century Building Structure Locations in Galicia and Austrian Silesia under the Habsburg Monarchy*, „Earth System Science Data", 2021, nr 13, s. 1693–1709, https://doi.org/10.5194/ essd-13-1693-2021

Kallas M., *Historia ustroju Polski X–XX w.*, Warszawa 2003.

Kędzia S., Kotarba A., *The Little Ice Age in the Tatra Mountains*, „Cuadernos de Investigación Geográfica / Geographical Research Letters", t. 44, 2018, z. 1, s. 47–67.

Klimek K., Lanczont M., Nogaj-Chachaj J., *Historical Deforestation as a Cause of Alluviation in Small Valleys, Subcarpathian Loess Plateau, Poland*, „Regional Environmental Change", t. 6, 2006, z. 1–2, s. 52–61.

Konopska B., *Polskie atlasy historyczne. Koncepcje i realizacje*, Warszawa 1994.

Kopeć S., Pływaczyk A., *Zagadnienia gospodarki wodnej terenów górskich w świetle badań realizowanych przez członków Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich PAN*, „Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich", 1997, nr 47, s. 15–32.

Kotarba A., *Zapis Małej Epoki Lodowej w osadach jeziornych Morskiego Oka w Tatrach Wysokich*, „Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica", 1993–1994, nr 27–28, s. 61–69.

Krąpiec M., *Dendrochronology of "Black Oaks" from River Valleys in Southern Poland*, w: *Evolution of the Vistula River Valley during the Last 15 000 Years. Part VI*, red. L. Starkel, Wrocław 1996 (Geographical Studies Special Issue, t. 9), s. 61–78.

Kroczak R., *Geomorfologiczne i hydrologiczne skutki funkcjonowania dróg polnych na Pogórzu Ciężkowickim*, Warszawa 2010.

Krzysztofik R., *Lokacje miejskie na obszarze Polski. Dokumentacja geograficzno-historyczna*, Katowice 2007.

Kucharzyk S., *Lasy o charakterze pierwotnym w Bieszczadzkim Parku Narodowym*, „Roczniki Bieszczadzkie", 2008, nr 16, s. 19–32.

Kummersberg C.K. von, *Administrativ Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina*, Wien 1855.

Labuda G., *Uwagi o przedmiocie i metodzie geografii historycznej*, „Przegląd Geograficzny", t. 25, 1953, z. 1, s. 5–56.

Lamb H.H., *Climate, History and the Modern World*, London 2002.

Lepucki H., *Działalność kolonizacyjna Marii Teresy i Józefa II w Galicji 1772–1790*, Lwów 1938. Leszczycki S., *Zarys antropogeograficzny Łemkowszczyzny*, „Wierchy", R. 13, 1935, s. 62–88.

Lityńska-Zając M. et al., *Stan i problematyka badań archeobotanicznych w polskiej części Karpat*, w: *Stan i potrzeby badań archeologicznych w Karpatach*, Krosno 2017, s. 719–750.

Łanczont M., Nogaj-Chachaj J., Klimek K., *Z badań nad geomorfologicznymi skutkami osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Wysoczyźnie Kańczuckiej (przedpole Karpat)*, w: *Wczesne średniowiecze w Karpatach Polskich*, red. J. Garncarski, Krosno 2006, s. 338–354.

Łemkowie w historii i kulturze Karpat, red. J. Czajkowski, Rzeszów 1992.

Mamakowa K., *Roślinność Kotliny Sandomierskiej w późnym glacjale i holocenie*, „Acta Palaeobotanica", t. 3, 1962, z. 2, s. 1–57.

Marks L., *Zmiany klimatu w holocenie*, „Przegląd Geologiczny", t. 64, 2016, z. 1, s. 59–65.

Maruszczak H., *Tendencje zmian klimatu ziem polskich w czasach historycznych*, „Przegląd Geograficzny", t. 59, 1987, z. 4, s. 471–486.

Obrębska-Starklowa B., *Typologia i regionalizacja fenologiczno-klimatyczna na przykładzie dorzecza górnej Wisły*, Kraków 1977.

Ostafin K., Kaim D., *Geoportal historyczny Galicji i Śląska Austriackiego dla lat 1857–1910*, „Roczniki Geomatyki", t. 19, 2021, z. 1 (92), s. 7–16.

Ostafin K. et al., *Historical Dataset of Administrative Units with Social-Economic Attributes for Austrian Silesia 1837–1910*, „Scientific Data", 2020, nr 7, https://doi.org/10.1038/s41597-020-0546-z

Pietkiewicz S., *Mapa Polski – „milionówka" Bernarda Wapowskiego (1526)*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej. Seria C", 1980, nr 24, s. 37–62.

Podgórska M., *Granica nieruchomości a zmiana biegu rzeki granicznej w świetle Statutów Kazimierza Wielkiego*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego", 2002, nr 7, s. 73–79.

Polczynski M., Polczynski M., *Beauplan's Ukraine. Open Access Georeferenced Databases for Studies of Early Modern History of Central and Eastern Europe*, „Miscellanea Geographica", t. 23, 2019, z. 3, s. 185–193.

Przyboś K., *Granice ziemi przemyskiej w czasach nowożytnych: XVI–XVIII wiek*, „Rocznik Przemyski", t. 29–30, 1993–1994, z. 3, s. 189–200.

Rutkowski H., *Polska na wybranych mapach z pierwszej połowy XVI wieku*, w: *Dawna mapa jako źródło wiedzy o świecie*, red. S. Alexandrowicz, R. Skrycki, Szczecin 2008 (Z Dziejów Kartografii, t. 14), s. 221–234.

Rutkowski H., *Work on the Historical Atlas of the Sixteenth-Century Poland*, „Polish Cartographical Review", t. 50, 2018, z. 4, s. 223–231.

Soja R., *Hydrologiczne aspekty antropopresji w polskich Karpatach*, Warszawa 2002.

Solarz M.W., Kroczak R., *Hydronimy Pasma Brzanki na Pogórzu Ciężkowickim*, „Onomastica", 2016, nr 60, s. 333–359.

Solarz M.W., Kroczak R., *Krajobraz nazewniczy Pasma Brzanki i Liwocza*, Kraków 2025.

Solon J. et al., *Physico-Geographical Mesoregions of Poland: Verification and Adjustment of Boundaries on the Basis of Contemporary Spatial Data*, „Geographia Polonica", t. 91, 2018, z. 2, s. 146–170.

Starkel L., *Charakterystyka rzeźby polskich Karpat i jej znaczenie dla gospodarki ludzkiej*, „Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich", 1972, nr 10, s. 75–150.

Starkel L., Soja R., Michczyńska D.J., *Past Hydrological Events Reflected in Holocene History of Polish Rivers*, „Catena", t. 66, 2006, z. 1–2, s. 24–33.

Szady B., *Geografia historyczna w Polsce – rozwój i perspektywy*, „Studia Geohistorica", 2013, nr 1, s. 19–38. Szczepanek K., *Late Holocene Vegetation History in the Dukla Pass Region (Low Beskidy, Carpathians) Based*

on Pollen and Macrofossil Analyses, „Acta Palaeobotanica", t. 41, 2001, z. 2, s. 341–353. Techmański A., *Historia wioski Markowa k. Łańcuta*, mps.

Trepińska J., *Wahania termiczne w Polsce i w Europie – od małego glacjału do współczesnego ocieplenia*, „Sylwan", t. 138, 1994, z. 9, s. 23–32.

Wacnik A. et al., *Development of Modern Forest Zones in the Beskid Niski Mts. and Adjacent Area (Western Carpathians) in the Late Holocene: A Palaeobotanical Perspective*, „Quaternary International", 2016, nr 415, s. 303–324.

Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku, red. H. Rutkowski, K. Chłapowski, Warszawa 2008 (Atlas Historyczny Polski. Mapy Szczegółowe XVI Wieku, t. 1).

Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI wieku, red. S. Wojciechowski, Warszawa 1966 (Atlas Historyczny Polski. Mapy Szczegółowe XVI Wieku, t. 3).

Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku, red. S. Trawkowski, Warszawa 1993 (Atlas Historyczny Polski. Mapy Szczegółowe XVI Wieku, t. 2).

Ziemie polskie Korony w drugiej połowie XVI wieku, red. M. Słoń, Warszawa 2021.

Źródła internetowe

Interaktywna Baza Danych Galicji i Śląska Austriackiego w latach 1857–1910 (GASID), https://gasid.pl/ [dostęp: 17.04.2024].

Ziemie polskie Korony w XVI w. Przestrzenna baza danych, https://atlasfontium.pl/ziemie-polskie-korony [dostęp: 12.06.2024].

Paweł Swoboda **Ślady niemieckiego osadnictwa w nazwach miejscowych**

Adamska D., *Wieś – miasto – miasteczko. Średniowieczne osadnictwo w dorzeczu górnej i środkowej Oławy*, Łomianki 2019.

Adelung J.C., *Grammatisch-Kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart (Nach der Ausgabe letzter Hand)*, t. 1, Leipzig 1793.

Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku, t. 1, red. A. Cieślikowa, Kraków 2007. Bach A., *Deutsche Namenkunde*, t. 2: *Die deutschen Ortsnamen*, cz. 1–2, Heidelberg 1954. Bahlow H., *Deutsches Namenlexikon*, wyd. 2, Frankfurt am Main 1972.

Bańkowski A., *Zmiany morfemiczne w toponimii polskiej*, Wrocław 1982.

Bartlett R., *Tworzenie Europy. Podbój, kolonizacja i przemiany kulturowe 950–1350*, przeł. G. Waluga, Poznań 2003.

Bayerisches Wörterbuch. (BWB). II, t. 3, red. J. Denz, München 2020.

„Beiträge zur Namenforschung", t. 12, 1961.

Bigo J., *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkim Księstwie Krakowskiem i Księstwie Bukowińskiem* […], Lwów 1918.

Blajer W., *Czy wieś Langyn Aw to rzeczywiście dzisiejsza Handzlówka koło Łańcuta? Uwagi do publikacji zatytułowanej „Przywilej lokacyjny Handzlówki z 23 listopada 1381 roku”*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny”, t. 19, 2008, s. 5–21.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Borcz H., *Parafia Markowa w okresie staropolskim i do schyłku XIX stulecia*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 72–189.

Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

Brechenmacher J.K., *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Familiennamen*, wyd. 2, t. 1, Limburg a.d. Lahn 1957.

Brudzisz M., *Z Sitnicy przez Nemsyno, Rosumberk, Rozembark do Rożnowic*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. 109, 2018, s. 19–38.

Chłapowski K., *Cerkwie prawosławne i osadnictwo wołoskie*, w: *Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku. Cz. 2, Komentarz, indeksy*, red. H. Rutkowski, Warszawa 2008 (Atlas Historyczny Polski), s. 59–62.

Chytil J., *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren*, t. 2: *Text der Olmützer Cuda*, Brünn 1856.

Crusius C., *Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer*, t. 3: *Ostund West-Galizien*, cz. 1–2, Wien 1802.

Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, t. 1, Budapest 1890.

Czajkowski J., *Dzieje osadnictwa historycznego na Podkarpaciu i jego odzwierciedlenie w grupach etnicznych*, w: *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*, cz. 1, red. J. Czajkowski, Sanok 1995, s. 27–166.

Czajkowski J., *Studia nad Łemkowszczyzną*, Sanok 1999.

Czopek-Kopciuch B., *Adaptacje niemieckich nazw miejscowych w języku polskim*, Kraków 1995. David J., *Paměť města – názvy míst. Havířov*, Ostrava 2012.

Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, t. 1–16, Leipzig 1854–1961.

Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier, t. 1–6, oprac. S.A. Sroka, Kraków 1998–2019.

Domański J., *Nazwa Handzlówki i okolicznych miejscowości*, w: *600 lat*

Handzlówki 1381–1981. Z dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturalnych wsi, red. S. Żyga, Łańcut 1981, s. 19–25.

Domański J., *Typen deutscher mittelalterlicher Ortsnamen im südostlichen Polen*, w: *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences*, t. 1, red. K. Rymut, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk– Łódź 1981, s. 337–345.

Eichler E., Lea E., Walther H., *Die Ortsnamen des Kreises Leipzig*, Leipzig 1960. Eichler E., Walther H., *Historisches Ortsverzeichnis von Sachsen*, t. 1, Berlin 2001. Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, wyd. 2, Sanok 2007. Fekete Nagy A., *A Szepesség területi és társadalmi kialakulása*, Budapest 1934.

Gottschald M., *Deutsche Namenkunde*, wyd. 6, Berlin 2006.

Górnowicz H., *Próba rekonstrukcji pradziejów osadnictwa na Powiślu Gdańskim w świetle nazewnictwa*, „Onomastica", t. 23, 1978, s. 47–61.

Heintze A., *Die Deutschen Familiennamen*, Halle a. S. 1903.

Hengst K., *Die Ortsnamen des Bosauer Zehntverzeichnisses*, „Onomastica Slavogermanica", t. 4, 1968, s. 115–139.

Historisches Ortsverzeichnis von Sachsen, t. 1–3, red. E. Eichler, H. Walther, Berlin 2001. Hosák L., *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1938.

Hosák L., Šrámek R., *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, t. 1–2, Praha 1970–1980.

Hradszky J., *Szepesmegye helységnevei*, „A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve", t. 3, 1887, s. 1–40. Hýroš Š., *Listiny*, „Letopis Matice slovenskej", t. 9, 1872, z. 2, s. 54–68.

Index Locorum omnium Galiciae, Lodomeriae, atque ad huius calcem adjectus Bukovinae, una Tabulam, eiusque Quadratulum decens, in quo Locus quaerendus est, Leopoli 1794.

Informator adresowy miast i gmin wiejskich Rzeczpospolitej Polskiej, t. 1–2, red. A. Ferski, Warszawa 1948. Iványi B., *A márkusfalvi Máriássy család levéltára 1243–1803*, Lőcse 1917.

Jurek T., *Fragmenty zaginionej księgi sądu dworskiego w Świdnicy z lat 1372–1404*, „Roczniki Historyczne", t. 65, 1999, s. 105–123.

Kaindl R.F., *Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern*, Gotha 1907.

Kaindl R.F., *Studien zur Geschichte des deutschen Rechtes in Ungarn und dessen Nebenländern*, „Archiv für österreichische Geschichte", t. 98, 1909, s. 384–470.

Knothe H., *Nachträge zur Presbyterologie des Zittauer Weichbilds vor der Reformation*, „Neues Lausitzisches Magazin", t. 61, 1885, s. 132–145.

Komornicki S.S., *Dwory murowane w Małopolsce z czasów odrodzenia*, „Prace

Komisji Historji Sztuki", t. 5, 1930, s. 62–116.

Kropilák M., *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku*, t. 2, Bratislava 1977. Kuhn W., *Beiträge zur schlesischen Siedlungsgeschichte*, Delp 1971.

Kuhn W., *Deutsche Siedlungen bei Brzostek. Ein Beitrag zur Geschichte der mittelalterlichen deutschen Kolonisation in Galizien. (Mit einer Karte)*, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen", z. 13, 1928, s. 58–65.

Kuhn W., *Die Erschließung des südlichen Kleinpolen im 13. und 14. Jahrhundert*, „Zeitschrift für Ostforschung", t. 17, 1968, z. 3, s. 401–480.

Kuhn W., *Siedlungsgeschichte des Auschwitzer Beskidenvorlandes*, „Zeitschrift für Ostforschung", t. 24, 1975, s. 1–78.

Kuhn W., *Siedlungsgeschichte Oberschlesiens*, Würzburg 1954.

Kwolek J., *Eryk z Winsen*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 6, Kraków 1948, s. 292–293.

„Letopis Matice slovenskej", t. 13, 1920, z. 1.

Lexer M., *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch*, t. 1–3, Leipzig 1869–1872. Liewehr F., *Die Ortsnamen des Kuhländchens*, Reichenberg 1926.

Lubaś W., *Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego*, Wrocław–Warszawa– Kraków 1968.

Lubaś W., *Nazwy miejscowe województwa krośnieńskiego*, w: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 3, red. S. Cynarski, Rzeszów 1995, s. 9–49.

Lück K., *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum*, Plauen 1934.

Lück K., [rec.] *Doubek, Franz A. u. Schmid, Heinr. Felix: Das Schöffenbuch der Dorfgemeinde Krzemienica aus den Jahren 1454 bis 1484*, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen", z. 30, 1936, s. 205–206.

Ludat H., *Bistum Lebus. Studien zur Gründungsfrage und zur Entstehung und Wirtschaftsgeschichte seiner schlesisch-polnischen Besitzungen*, Weimar 1942.

Ludat H., *Das Lebuser Stiftsregister von 1405. Studien zu den Sozial- und Wirtschaftsverhältnissen im mittleren. Oderraum zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Teil I*, Wiesbaden 1965.

Mäcke A., *Der Kreis Luckau. Geographisches, Geschichtliches, Sagen, Kulturhistorisches*, Kirchhain N.-L. 1898.

Majtán M., *Názvy obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773–1997*, Bratislava 1998 (wersja online: https://slovnik.juls.savba.sk/?d=obce).

Makarski W., *Nazwy miejscowości dawnej ziemi przemyskiej*, Lublin 1999. Makarski W., *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej*, Lublin 1986.

Mateszew S., [rec.] *Alicja Orzechowska, Nazwy miejscowe dawnego powiatu pilzneńskiego oraz prawobrzeżnej części dawnych powiatów sandomierskiego i wiślickiego (recenzja)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace Historyczne", z. 59, 1977, nr 8, s. 399–403.

Matuszewski J., *Nazwy administracyjne osad lokowanych na prawie niemieckim*, Łódź 1974. Młynek F., Benbenek J., *Przeworsk i okolice*, Warszawa 1960.

Modelska-Strzelecka B., *Ze studiów geograficzno-historycznych nad Liber Beneficiorum Jana Długosza*, „Schedae Geographicae", z. 35, 1974, s. 53–90.

Morawski S., *Sądecczyzna za Jagiellonów z miasty spiskiemi i księstwem oświęcimskiem*, t. 2, Kraków 1865.

Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany, t. 1–7, red. K. Rymut; t. 8–9, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch; t. 10–14, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak; t. 15, red. B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak; t. 16–17, red. U. Bijak, P. Swoboda, Kraków 1996–2025.

Neumann I., *Die Familiennamen der Stadtbewohner in den Kreisen Oschatz, Riesa und Grossenhain bis 1600*, Berlin 1981.

Okoniowa J., *O przyczynach nieregularnego rozwoju grupy dl w dialektach polskich*, w: *Uwarunkowania i przyczyna zmian językowych*, red. E. Wrocławska, Warszawa 1994, s. 95–144.

Ondrusch K., *Die Familiennamen in Neustadt O.-S. Erster Teil*, „Jahresbericht des Königlichen Gymnasiums zu Neustadt Ob.-Schl. über das Schuljahr 1893/94", [1894], s. 3–22.

Orzechowska A., *Nazwy miejscowe dawnego powiatu pilzneńskiego oraz prawobrzeżnej części dawnych powiatów sandomierskiego i wiślickiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975.

Pawłowski E., *Nazwy miejscowości Sądecczyzny*, cz. 1: *Nazwy miast, wsi, przysiółków oraz dzielnic miejskich i wiejskich*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971.

Pfeifer W. et al., *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*, Berlin 1993 (wersja zdigitalizowana i poprawiona przez W. Pfeifera: https://www.dwds.de/d/wb-etymwb).

Piekosiński F., *O dynastycznem szlachty polskiej pochodzeniu*, Kraków 1888.

Półćwiartek J., *Wieś Markowa w procesie rozwoju od średniowiecza po czasy nowożytne*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 48–71.

Profous A., *Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny*, t. 1–4, Praha 1947–1957. Reichert H., *Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts*, Breslau 1908.

Ressel A., *Der Ortsname Seidenschwanz,* „Mitteilungen des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Iser-Gaues", t. 8, 1914, s. 168–169.

Rieger J., *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie,* Warszawa 1995. Rospond S., *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984.

Rudolf R., Ulreich E., Zimmermann F., *Zipser Land und Leute. Deutsche Siedlungsgeschichte unter der Hohen Tatra,* Wien 1982.

Rymut K., *Dictionary of Surnames in Current Use in Poland at the Beginning of the 21st Century*, Krakow– Chicago 2002.

Rymut K., *Die Ortsnamen deutscher Herkunft in Kleinpolen (Małopolska),* „Onomastica Slavogermanica", t. 11, 1976, s. 145–153.

Rymut K., *Nazwiska Polaków*. *Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2, Kraków 1999–2001. Rymut K., *Nazwy miast Polski*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987.

Rymut K., *Nazwy miejscowe dawnego powiatu bieckiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975.

Rzetelska-Feleszko E., *Onomastyka kulturowa*, w: *Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze*, red. A. Cieślikowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków 2007, s. 57–62.

Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioeceseos graeco catholicae Premisliensis pro Anno Domini 1830, Premisliae 1830.

Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioeceseos graeco catholicae Premisliensis pro Anno Domini 1836, Premisliae 1836.

Schulz A., *Die Breslauer Maler des 16. Jahrhunderts,* „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens", t. 8, 1868, s. 352–401.

Schwarz E., *Sudetendeutsche Familiennamen aus vorhussitischer Zeit,* Köln 1957.

Semkowicz W., *Zyndram z Maszkowic*, „Przegląd Historyczny", t. 11, 1910, z. 3, s. 261–287.

Siciński B., *Zachodniosłowiańsko-niemieckie hybrydy nazwiskowe z przyrostkiem -er w wiekach XIV–XV*, „Onomastica Slavogermanica", t. 2, 1966, s. 83–109.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, t. 12: *Województwo krakowskie,* Warszawa 1925.

Skowroński K., *Z dziejów osadnictwa nad Wisłoką w XIV wieku*, w: *Mediaevalia. W 50 rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego,* red. J. Garbacik et al., Warszawa 1960, s. 127–157.

Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, Kraków 1995–2000, cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślikowa, J. Szymowa, K. Rymut; cz. 2: *Nazwy osobowe*

pochodzenia chrześcijańskiego, oprac. M. Malec; cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek; cz. 7: *Suplement. Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponimii*, red. A. Cieślikowa.

Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska, t. 3, red. S. Rospond, H. Borek, Wrocław 1986; t. 15, red. S. Sochacka, Opole 2011.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 1–15, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880–1902.

Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, t. 1 i nn., Wrocław–Kraków 1980 i nn. (i kartoteka).

Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu, t. 1–3, oprac. A. Fastnacht et al., Brzozów 1991–1998, Kraków 2002.

Słownik staropolski, t. 1–11, red. S. Urbańczyk et al., Warszawa–Kraków 1953–2002.

Słownik staropolskich nazw osobowych, t. 1–6, red. W. Taszycki, t. 7: *Suplement*, red. M. Malec, Wrocław 1965–1987.

Smólski G., *Niemcy w Galicyi*, „Biblioteka Warszawska", t. 1, 1908, z. 1, s. 17–59, 340–380.

Solarz M.W., Kroczak R., *Hydronimy Pasma Brzanki na Pogórzu Ciężkowickim*, „Onomastica", t. 60, 2016, s. 333–359, https://doi.org/10.17651/ONOMAST.60.23

Solarz M.W., Kroczak R., *Krajobraz nazewniczy Pasma Brzanki i Liwocza*, Kraków 2025.

Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Warszawa 1967.

Stieber Z., *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. 1: *Nazwy miejscowości*, Łódź 1948.

Studerus G., *Die alten deutschen Familiennamen von Freiburg im Uechtland*, Sursee 1926.

Stupnicki H., *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi jako też w Wielkim Księstwie Krakowskiem i Bukowieńskiem* […], Lwów 1855.

Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis, cz. 2, wyd. M. Schmauk, Szepesváralje 1889.

Swoboda P., *Hydronim Szywra – efekt polsko-niemieckich kontaktów językowych*, „Onomastica", t. 60, 2019, s. 273–285, https://doi.org/10.17651/ONOMAST.60.19

Swoboda P., *Nazewnictwo*, w: *Prusy Królewskie w drugiej połowie XVI wieku. Suplement*, red. M. Słoń, T. Panecki, Warszawa 2021 (Atlas Historyczny Polski), s. 31–41.

Swoboda P., *Nazewnictwo*, w: *Województwo podlaskie w drugiej połowie XVI wieku.*

Cz. 2, Komentarz, indeksy, red. M. Gochna, B. Szady, Warszawa 2021 (Atlas Historyczny Polski), s. 184–201.

Szlifersztejnowa S., *Wokół zagadnienia autentyczności autografu Syloreta W. Potockiego*, „Poradnik Językowy", t. 7, 1961, s. 309–316.

Topographisches Post-Lexicon enthaltend das Königreich Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und dem Herzogthume Auschwitz und Zator, dann das Herzogthum Bukowina, Bearbeitet im Post-Coursbureau des k. k. Handels-Ministeriums, Wien 1881.

Trojnar F., *Mity i fakty. Przyczynek do historii średniowiecznego osadnictwa w okręgu Łańcuta*, „Rocznik Przemyski", t. 26, 1988, s. 109–146.

Urzędowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych. Z. 64: Powiat łańcucki, województwo rzeszowskie, red. M. Karaś, A. Zaręba, Warszawa 1966.

Wohlbrück S.W., *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Nahmens*, t. 2, Berlin 1829.

Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce, t. 1–3, Warszawa 1980–1982.

Zych M., Zych R., *Głuchoniemcy – niemieckie osadnictwo we wschodnim i zachodnim dorzeczu Wisłoki, Wisło-*

ka i Sanu, w: *Małe Miasta. Ruch i zmiana*, red. M. Zemło, Białystok–Dębica–Supraśl 2024, s. 653–679.

Кордуба М., *Західне пограниччя Галицької Держави між Карпатами та долішним Сяном (з картою)*,

„Записки товариства імені Шевченка", t. 138–140, 1925, s. 159–245.

Лемкин И.Ф., *История Лемковины. Юнкерс*, Ню-Йорк 1969.

Російсько-український словник правничої мови, red. А.Ю. Кримський, wyd. 2, Нью-Йорк 1984.

Źródła internetowe

Aydin M., *Blecher*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/8969/1 [dostęp: 21.03.2026].

Aydin M., *Blechner*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/45221/1 [dostęp: 21.03.2026].

Brandmüller S., *Bayer*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung. net/id/name/170/1 [dostęp: 21.03.2026].

Brandmüller S., *Grebe*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung. net/id/name/1459/1 [dostęp: 21.03.2026].

Brown A. et al., *John*, w: *The Dictionary of Medieval Names from European*

Sources, red. S.L. Uckelman, Edition 2023, no. 1, http://dmnes.org/2023/1/name/John [dostęp: 21.03.2026].

Dräger K., *Kunz*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/155/1 [dostęp: 21.03.2026].

Griebel J., *Riegel*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/1743/1 [dostęp: 21.03.2026].

Griebel J., Scheller A., *Huß*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenfor-schung.net/id/name/4520/1 [dostęp: 21.03.2026].

Heuser R., *Benner*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/1380/1 [dostęp: 21.03.2026].

Heuser R., *Buß*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/id/ name/1353/1 [dostęp: 21.03.2026].

Heuser R., *Krieg*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/718/1 [dostęp: 21.03.2026].

Heuser R., *Nebelsick*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung. net/id/name/520957/1 [dostęp: 21.03.2026].

Heuser R., Scheller A., Schiller C., *Busse*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www. namenforschung.net/id/name/412/1 [dostęp: 21.03.2026].

Rosar A., *Moder*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschland*, http://www.namenforschung.net/id/ name/12199/1 [dostęp: 21.03.2026].

Scheller A., *Groba*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung.net/ id/name/33733/1 [dostęp: 21.03.2026].

Schmuck M., *Siebenwirth*, w: *Digitales Familiennamenwörterbuch Deutschlands*, http://www.namenforschung. net/id/name/103094/1 [dostęp: 21.03.2026].

Anna Just **Pochodzenie Głuchoniemców w świetle faktów i hipotez językowych**

Anders H., *Zu den deutschen Texten im mittelalterlichen Polen und zu ihrer Erforschung*, w: *Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift im Wartheland*, Posen 1940, z. 2, s. 225–241.

Chromik G., *Graphematische Analyse der ältesten Eintragungen im Schöffenbuch der galizischen deutschen Sprachinsel Markowa*, w: *Galizien als Kultur- und Gedächtnislandschaft im kultur- und sprachwissenschaftlichen Diskurs*, red. A. Hanus, R. Büttner, Frankfurt am Main 2015, s. 441–452.

Chromik G., *Mittelalterliche deutsche Sprachinseln in Oberschlesien, Kleinpolen und Rotreußen*, w: *Deutsch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa. DiMOS-Füllhorn Nr. 4.*

Tagungsband Kronstadt 2017, red. H. Philipp, B. Weber, J. Wellner, Regensburg 2019, s. 58–73.

Doubek F.A., *Zum ältesten deutschen Schöffenbuch der Gemeinde Krzemienica*, Posen 1932.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim „in cruda radice" w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne", t. 41, 1993, z. 2, s. 5–82.

Ebert R.P. et al., *Frühneuhochdeutsche Grammatik*, Tübingen 1993.

Grodziski S., *Z niedokończonych prac nad księgami sądowymi wiejskimi*, „Studia Iuridica Toruniensia", t. 10, 2012, s. 75–81.

Handelsman M., *O metodzie publikowania najdawniejszych ksiąg sądowych polskich*, „Przegląd Historyczny", t. 20, 1916, z. 3, s. 317–346.

Hartweg F., Wegera K.-P., *Frühneuhochdeutsch. Eine Einführung in die deutsche Sprache des Spätmittelalters und der frühen Neuzeit*, Tübingen 1989.

Kobylińska J., *Studia nad językiem ksiąg gromadzkich wsi Kasina Wielka 1513–1804*, Kraków 2013. König W., *dtv-Atlas Deutsche Sprache*, München 2001.

Łoś J., *Przegląd językowych zabytków staropolskich do r. 1543*, Kraków 1915.

Matuszewski J., *Prawo sądowe na wsi polskiej lokowanej na prawie niemieckim*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego", t. 2, 1995, s. 40–75.

Mączyński M., *O zaimku „ten" w XVII-wiecznej księdze gromadzkiej wsi Jadowniki*, „Język Polski", t. 81, 2001, z. 5, s. 344–355.

Raczyńska-Kruk M., *Głuchoniemcy w polskim dyskursie naukowym i publicznym od XVIII wieku do okresu PRL*, „Historyka. Studia Metodologiczne", t. 53, 2023, s. 437–459.

Roman W.K., *Kultura dokumentacyjna – geneza, definicja, charakterystyka*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia", t. 11, 2013, s. 212–228.

Schulz M., *Deutsch in Handschrift und gedrucktem Buch im 15. und 16. Jahrhundert*, w: *Aus Buchwerkstatt und Bibliothek. Manuskriptkulturen des Mittelalters in Orient und Okzident. Vorträge der Ringvorlesung des Zentrums für Mittelalterstudien der Otto-Friedrich-Universität Bamberg im Sommersemester 2011*, red. L. Korn, B. Hoffmann, S. Stricker, Bamberg 2015, s. 271–304.

Siuciak M., *Obraz życia wspólnotowego w dobie średniopolskiej na podstawie górnośląskich ksiąg sądowych*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza", t. 27 (47), 2020, z. 2, s. 175–188.

Siuciak M., *Średniowieczny dyskurs prawny – czyli o początkach stylu urzędowego*, w: *Odmiany stylowe polszczyzny – dawniej i dziś*, red. U. Sokólska, Białystok 2011, s. 285–298.

Wiesinger P., *Die Einteilung der deutschen Dialekte*, w: *Dialektologie. Ein Handbuch zur deutschen und allgemeinen Dialektforschung*, t. 1.2, red. W. Besch et al., Berlin 1983, s. 807–900.

Wiślicz T., *Księgi sądowe wiejskie z XV wieku*, w: *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al., Warszawa 2010, s. 162–170.

Żebrowska E., *Dialektologia niemiecka i jej przedmiot*, „Scripta Neophilologica Posnaniensia", t. 8, 2006, s. 235–245.

Źródła internetowe

Deutsches Rechtswörterbuch, https://drw.hadw-bw.de/drw-cgi/zeige [dostęp: 28.09.2024].

Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, forma cyfrowa w Wörterbuchnetz des Trier Center for Digital Humanities, wersja 01/23, https://www.woerterbuchnetz.de/DWB [dostęp: 28.09.2024].

Frühneuhochdeutsches Wörterbuch, https://fwb-online.de/ [dostęp: 15.06.2024].

Andrzej Marzec **Lokacje na prawie niemieckim jako czynnik modernizacyjny**

Barański M., *Dominium sądeckie. Od książęcego okręgu grodowego do majątku klasztoru klarysek*, Warszawa 1992.

Barciak A., *Czechy a ziemie południowej Polski w XIII oraz w początkach XIV wieku*, Katowice 1992.

Barciak A., *Wrocław jako centrum administracyjne w dobie Luksemburgów*, w: *Rezidence a správní sídla v zemích České Koruny ve 14.–17. století*, red. L. Bobková, J. Konvičná, Praha 2007 (Korunní Země v Dějinach Českého Státu, t. 3), s. 245–255.

Bartlett R., *Tworzenie Europy. Podbój, kolonizacja i przemiany kulturowe 950–1350*, przeł. G. Waluga, Poznań 2003.

Bláhová M., *Český národ ve staročeské kronice tak řečeného Dalimila*, w: *Historia vero testis temporum. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Krzysztofowi Baczkowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. J. Smołucha et al., Kraków 2008, s. 635–654.

Bobková L., *Jan Lucemburský. Otec slavného syna*, Wyšehrad 2018.

Bobková L., *Rezidenční a správní centra v zemích Koruny české za vlády Lucemburků*, w: *Rezidence a správní sídla v zemích České Koruny ve 14.–17. století*, red. L. Bobková, J. Konvičná, Praha 2007 (Korunní Země v Dějinach Českého

Státu, t. 3), s. 23–48.

Brzesko. Dzieje miasta i regionu, red. F. Kiryk, J. Lach, Brzesko 2006.

Bubczyk R., *Kariera rodziny Kurozwęckich w XIV wieku. Studium z dziejów powiązań polskiej elity politycznej z Andegawenami*, Warszawa 2002.

Buczek K., *Targi i miasta na prawie polskim*, Kraków 1964.

Cetwiński M., *Rycerstwo śląskie do końca XIII wieku. Biogramy i rodowody*, Wrocław 1982.

Cetwiński M., *Rycerstwo śląskie do końca XIII wieku. Pochodzenie, gospodarka, polityka*, Wrocław 1980.

Cordes A., *Die Geschichte des Lübischen Rechts im Ostseeraum bis 1350*, w: *Der Bardewiksche Codex des Lübischen Rechts von 1294*, t. 2, Oppenheim 2021, s. 19–34.

Czaja R., *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992.

Čapský M., *Zrození země. Komunikující společenství pozdně středověkého Slezska*, Praha 2013. Dąbrowski J., *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290–1402*, Kraków 1932.

Domagała T., *Prawo lubeckie – geneza i cechy charakterystyczne*, w: *Decretum civitatis Danceke. Gdański kodeks prawa lubeckiego z 1263 roku*, Gdańsk 2005, s. 12–19.

Dworzaczek W., *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego wiek XIV–XV*, Warszawa 1971. Fokt K., *Organizacja grodowa drugiej monarchii piastowskiej. Studium krytyczne*, Kraków 2022.

Ganshof F.L., *Feudalism*, London 1974.

Gawlas S., *O kształt odrodzonego królestwa. Niemieckie władztwo terytorialne a geneza społeczno-ustrojowej odrębności Polski*, Warszawa 1996.

Gawlas S., *Polska Kazimierza Wielkiego a inne monarchie Europy Środkowej – możliwości i granice modernizacji władzy*, w: *Modernizacja struktur władzy w warunkach opóźnienia. Europa na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych*, red. H. Grala, S. Gawlas, M. Dygo, Warszawa 1999, s. 5–34.

Gawlas S., *Przełom lokacyjny w dziejach miast środkowoeuropejskich*, w: *Civitas Posnaniensis. Studia z dziejów średniowiecznego Poznania*, red. Z. Kurnatowska, T. Jurek, Poznań 2005, s. 133–136.

Gawlas S., *Przemiany systemów prawa na Śląsku w dobie kolonizacji w XIII wieku*, w: *Kultura prawna w Europie Środkowej*, red. A. Barciak, Katowice 2006, s. 45–72.

Gawlas S., *Pytania o tożsamość średniowiecznych Polaków w świetle współczesnych dyskusji humanistyki*, w: *Symboliczne i realne podstawy tożsamości społecznej w średniowieczu*, red. S. Gawlas, P. Żmudzki, Warszawa 2017, s. 15–82.

Gawlas S., *Społeczny zasięg polskiej świadomości narodowej w późnym średniowieczu. Analiza mechanizmów zjawiska*, „Przegląd Historyczny", t. 72, 1981, z. 4, s. 637–662.

Gawlas S., *Stan badań nad polską świadomością narodową w średniowieczu*, w: *Państwo, naród, stany w świadomości wieków średnich. Pamięci Benedykta Zientary 1929–1983*, red. A. Gieysztor, Warszawa 1990, s. 149–194.

Gawlas S., *Zamek średniowieczny. Geneza i funkcje społeczno-ustrojowe*, w: *Początki murowanych zamków w Polsce do połowy XIV wieku*, red. A. Bocheńska, P. Mrozowski, Warszawa 2017, s. 17–45.

Gawlas S., *Zamki jako element organizacji królewskiej domeny w czasach Kazimierza Wielkiego*, w: *Wielkie murowanie. Zamki w Polsce za Kazimierza Wielkiego*, red. A. Bocheńska, P. Mrozowski, Warszawa 2019, s. 11–29.

Gąsiorowski A., *Castellanus – przyczynek semazjologiczny*, „Slavia Antiqua", t. 18, 1971, s. 207–221.

Gąsiorowski A., *„Districtus" w Wielkopolsce początków XIV wieku. Z zagadnień zarządu terytorialnego Polski średniowiecznej*, „Roczniki Historyczne", t. 32, 1966, s. 173–193.

Gąsiorowski A., *Urzędnicy zarządu lokalnego w późnośredniowiecznej Wielkopolsce*, Poznań 1970.

Gąsiorowski A., *Wójt i starosta. Ramię monarsze w polskim mieście średniowiecznym*, w: idem, *Państwo i społeczeństwo późnośredniowiecznej Polski*, oprac. T. Jurek, A. Kozak, Warszawa–Poznań 2022, s. 132–140.

Gąsiorowski A., *Ze studiów nad szerzeniem się tzw. prawa niemieckiego we wsiach ziemi krakowskiej i sandomierskiej (do roku 1333). Rozwój i zmiany poglądów na średniowieczną „kolonizację na prawie niemieckim" w Polsce*, „Roczniki Historyczne", t. 26, 1960, s. 123–169.

Główka D., *Hospites w polskich źródłach pisanych XII–XV wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", t. 32, 1984, z. 3, s. 371–387.

Goliński M., *Kształtowanie miasta komunalnego*, w: C. Buśko et al., *Historia Wrocławia*, t. 1: *Od pradziejów do końca czasów habsburskich*, Wrocław 2001, s. 97–126.

Goliński M., *Miasta a polityka gospodarcza Henryka IV Probusa*, „Wratislavia Antiqua", t. 8, 2005, s. 49–62. Goliński M., Żerelik R., *Kontrowersje wokół lokacji Legnicy*, „Szkice Legnickie", t. 15, 1994, s. 9–33.

Górecki P., *Economy, Society, and Lordship in Medieval Poland, 1100–1250*, New York 1992.

Górecki P., *The Text and the World. The Henryków Book, Its Authors, and Their Region, 1160–1310*, Oxford 2015.

Góźdź-Roszkowski K., *Zabory dóbr ziemskich dokonywane przez panującego w średniowiecznej Polsce do połowy XV wieku. Studium historyczno-prawne*, Łódź 2017.

Grabowska A., *Bunt wójta Alberta w historiografii polskiej*, w: *Bunt wójta Alberta. Kraków i Opole we wzajemnych związkach w XIV wieku*, red. J. Rajman, Kraków 2013, s. 19–31.

Grodecki R., *Działalność gospodarcza Kazimierza Wielkiego*, w: idem, *Polska piastowska*, oprac. J. Wyrozumski, Warszawa 1969, s. 475–583.

Grodecki R., *Początki pieniężnego skarbu państwowego w Polsce*, w: idem, *Polityka pieniężna Piastów*, oprac. S. Szczur, Kraków 2009, s. 335–370.

Grodecki R., *Zjazd łęczycki 1180*, w: idem, *Polska piastowska*, oprac. J. Wyrozumski, Warszawa 1969, s. 97–115.

Guzowski P., *Stan i perspektywy badań nad liczbą ludności Polski w późnym średniowieczu i w początkach epoki nowożytnej*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 37, 2015, z. 2, s. 7–26.

Heirbaut D., *Am Anfang war das Lehnrecht! Eike von Repgow als Lehnrechtsspezialist und die Entstehungsgeschichte des Sachsenspiegels*, w: *Von Sachsen-Anhalt in die Welt. Der Sachsenspiegel als europäische Rechtsquelle*, red. H. Lück, Haale a.d. Saale 2015, s. 105–122.

Heirbaut D., *Feudal Law*, w: *The Oxford Handbook of European Legal History*, red. H. Pihlajamäki, M.D. Dubber, M. Godfrey, Oxford 2018, s. 528–548.

Hoffmann H., *Gottesfriede und Treuga Dei*, Stuttgart 1964.

Janeczek A., *Ethnicity, Religious Disparity and the Formation of the Multicultural Society of Red Ruthenia in the Late Middle Ages*, w: *On the Frontier of Latin Europe. Integration and Segregation in Red Ruthenia, 1350–1600*, red. T. Wünsch, A. Janeczek, Warsaw 2004, s. 15–46.

Janeczek A., *Faktorie, powiaty i dwory. Trzy sfery miejskiego ruchu lokacyjnego na Rusi Czerwonej (XIII–XV wiek)*, w: *Procesy lokacyjne miast w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. C. Buśko, M. Goliński, B. Krukiewicz, Wrocław 2006, s. 421–445.

Janeczek A., *Miasta prywatne na Rusi Koronnej do końca XV wieku*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych", t. 77, 2016, s. 143–177.

Janeczek A., *Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo bełskie od schyłku XIV do początku XVII wieku*, Warszawa 1993.

Janeczek A., *Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV–XVI wieku*, „Przegląd Historyczny", t. 69, 1978, z. 4, s. 597–622.

Janeczek A., *Zróżnicowanie etniczne wobec integracji państwowej i stanowej w późnośredniowiecznej Polsce*, w: *Historia społeczna późnego średniowiecza. Nowe badania*, red. S. Gawlas, Warszawa 2011, s. 359–385.

Jaros S., *Iterationen im Grenzraum. Akteure und Felder multikonfessioneller Herrschaftsaushandlung in Kronruthenien (1340–1434)*, Berlin–Boston 2021.

Jasiński T., *Stosunki śląsko-pruskie i śląsko-krzyżackie w pierwszej połowie XIII wieku*, w: *Ars historica. Prace z dziejów powszechnych i Polski*, Poznań 1976, s. 393–404.

Jurek T., *Dziedzic Królestwa Polskiego, książę głogowski Henryk (1274–1309)*, Kraków 2019.

Jurek T., *Geneza szlachty polskiej*, w: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, red. M. Nodl, M. Wihoda, Praha 2007, s. 63–140.

Jurek T., *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbięty (1352–1369), czyli początki rodu Niesobiów*, „Genealogia", t. 1, 1991, s. 11–42.

Jurek T., *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996.

Jurek T., *Polska droga do korony*, w: *Proměna středovýchodní Evropy ranného a vrcholného středověku. Mocenské souvislosti a paralely*, red. M. Wihoda, L. Reitinger, Brno 2010, s. 139–191.

Kaczmarczyk Z., *Immunitet sądowy i jurysdykcja poimmunitetowa w dobrach Kościoła w Polsce do końca XIV wieku*, Poznań 1936.

Kaczmarczyk Z., *Monarchia Kazimierza Wielkiego. Organizacja państwa*, Poznań 1939.

Kaczmarczyk Z., Sczaniecki M., *Kolonizacja na prawie niemieckim w Polsce a rozwój renty feudalnej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 3, 1951, s. 59–83.

Kierst W., *Wielkorządy krakowskie w XIV–XVI st.*, „Przegląd Historyczny", t. 10, 1910, z. 1, s. 1–33.

Kiryk F., *Miasta regionu tarnowskiego: Tarnów, Tuchów, Ciężkowice do końca XVI w.*, w: *Tarnów. Dzieje miasta i regionu*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, t. 1, Tarnów 1981, s. 211–328.

Klápště J., *The Czech Lands in Medieval Transformation*, Leiden–Boston 2012.

Kołodziejski S., *Początki zamków w ziemi krakowskiej*, w: *Początki murowanych zamków w Polsce do połowy XIV wieku*, red. A. Bocheńska, P. Mrozowski, Warszawa 2017, s. 47–67.

Körmendy A., *Kształtowanie się pojęcia „prawa niemieckiego" (ius Teutonicum) w Europie Środkowo-wschodniej w XIII–XIV w.*, „Przegląd Historyczny", t. 75, 1984, z. 3, s. 481–492.

Körmendy A., *Melioratio terrae. Vergleichende Untersuchungen über die Siedlungsbewegung im östlichen Mitteleuropa im 13.–14. Jahrhundert*, Poznań 1995.

Kowalewski K., *Rycerze, włodycy, panosze. Ludzie systemu lennego w*

średniowiecznych Czechach, Warszawa 2009.

Krasnowolski B., *Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze ziemi krakowskiej w XIII i XIV wieku*, cz. 2: *Katalog lokacyjnych układów urbanistycznych*, Kraków 2004.

Kurtyka J., *Hofämter, Landesämter, Staatsämter und ihre Hierarchien in Polen im Mitteleuropäischen Vergleich (11–15 Jh.)*, w: *Das Reich und Polen. Parallelen, Interaktionen und Formen der Akkulturation im hohen und späten Mittelalter*, red. A. Patschovsky, T. Wünsch, Ostfildern 2003, s. 129–213.

Kurtyka J., *Latyfundium tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*, Kraków 1999.

Kurtyka J., *Odrodzone królestwo. Monarchia Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego w świetle nowszych badań*, Kraków 2001.

Kurtyka J., *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków 1997. Kuśnierz-Krupa D., *Fundacje miejskie benedyktynów tynieckich w Małopolsce południowej*, Kraków 2014.

Kutrzeba S., *Starostowie, ich początki i rozwój do końca XIV wieku*, „Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Filozoficzno-Historyczny", t. 45, 1903, s. 233–348.

Kutzner M., *Głogów*, w: *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą*, red. Z. Kaczmarczyk, A. Wędzki, t. 2, Zielona Góra 1970, s. 135–210.

Laberschek J., *Czy istniał w średniowieczu system obronny na Jurze? Uwagi na marginesie książki Marcelego Antoniewicza, „Zamki na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Geneza – funkcje – konteksty", Kielce 1998*, „Teki Krakowskie", t. 12, 2000, s. 167–179.

Laberschek J., *Melsztyn*, w: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 4, z. 3, red. W. Bukowski, Kraków 2011, s. 209–268.

Laberschek J., *Początki i rozwój miasta Szczekociny do końca XV w. Uwagi do genealogii Szczekockich herbu Odrowąż*, w: *Patientia et tempus. Księga jubileuszowa dedykowana doktorowi Marianowi Korneckiemu*, red. O. Dyba, S. Kołodziejski, R. Marcinek, Kraków 1999, s. 105–120.

Luciński J., *Majątki ziemskie panującego w Małopolsce do 1385 roku*, Poznań 1967.

Lück H., *Über den Sachsenspiegel. Entstehung, Inhalt und Wirkung des Rechtsbuches*, Wettin-Löbejün 2013. Ładogórski T., *Studia nad zaludnieniem Polski XIV wieku*, Wrocław 1958.

Marzec A., *„Domina terrae Sandecensis". Rola polityczna królowej Jadwigi Łokietkowej w kontekście jej związków z dostojnikami małopolskimi (1305–1339)*,

„Kwartalnik Historyczny", t. 107, 2000, z. 1, s. 3–23.

Marzec A., *Gładysze z Łosia w XIV i pierwszej połowie XV wieku*, w: *Miasta, ludzie, instytucje, znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Bożenie Wyrozumskiej w 75. rocznicę urodzin*, red. Z. Piech, Kraków 2009, s. 215–233.

Marzec A., *Kariery polityczne na Rusi za panowania Kazimierza Wielkiego 1340–1370*, „Соціум. Альманах соціальної історії", t. 4, 2004, s. 9–18.

Marzec A., *Królewskie sądownictwo prawa polskiego za panowania Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego*, w: *Právní kultura středověku*, red. M. Nodl, P. Węcowski, Praha 2016 (Colloquia Mediaevalia Pragensia, t. 17), s. 81–104.

Marzec A., *Między Przemysłem II a Władysławem Łokietkiem, czyli kilka uwag o Królestwie Polskim na przełomie XIII i XIV wieku*, „Roczniki Historyczne", t. 78, 2012, s. 83–105.

Marzec A., *Piastowska korona Władysława Łokietka*, „Przegląd Historyczny", t. 114, 2023, z. 1, s. 1–20. Marzec A., *Pod rządami nieobecnego monarchy. Królestwo Polskie 1370–1382*, wyd. 2, Kraków 2021.

Marzec A., *Szymon z Ruszkowa. Z badań nad personelem kancelarii królewskiej w czternastowiecznej Polsce*, w: *Ecclesia, regnum, fontes. Studia z dziejów średniowiecza*, red. S. Gawlas et al., Warszawa 2014, s. 228–239.

Marzec A., *Urzędnicy małopolscy w otoczeniu Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego (1305–1370)*, Kraków 2006.

Masłowski J., *Kolonizacja wiejska na prawie niemieckim w województwach sieradzkim, łęczyckim, na Kujawach i w ziemi dobrzyńskiej do roku 1370*, „Roczniki Historyczne", t. 13, 1937, s. 197–303.

Mateszew S., Sikora F., *Osadnictwo i stosunki własnościowe w regionie tarnowskim do końca XVI wieku*, w: *Tarnów. Dzieje miasta i regionu*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, t. 1, Tarnów 1981, s. 75–209.

Matuszewski J., *Immunitet ekonomiczny w dobrach Kościoła w Polsce do roku 1381*, Poznań 1936. Matuszewski J.S., *Przywileje i polityka podatkowa Ludwika Węgierskiego w Polsce*, Łódź 1983.

Mikulski K., *Problem tzw. „wyspy" toruńskiej w świetle źródeł podatkowych z końca XIV i pierwszej połowy XV wieku*, Toruń 1999.

Mikuła M., *Das Magdeburger Weichbildrecht in seiner schlesisch-kleinpolnischen Fassung. Anmerkungen zur Autorschaft und Textevolution*, w: *Kulturelle Vernetzung in Europa. Das Magdeburger Recht und seine Städte. Wissenschaftlicher Begleitband zur Ausstellung „Faszination Stadt"*, red. G. Köster, C. Link, H. Lück, Dresden 2018, s. 147–166.

Młynarska-Kaletynowa M., *Najdawniejszy Wrocław*, Wrocław 1992.

Mühle E., *Słowianie. Rzeczywistość i fikcja wspólnoty VI–XV wiek*, przeł. J. Janicka,

Warszawa 2020.

Myśliwski G., *Feudalizm – „rewolucja feudalna" – kryzys władzy w Polsce XI–początku XII w. Punkt widzenia mediewistyki anglojęzycznej*, „Przegląd Historyczny", t. 93, 2002, z. 1, s. 73–102.

Myśliwski G., *Ziemia obiecana czy przystanek? Śląsk jako cel i etap migracji kupców i przedsiębiorców w średniowieczu (XII–XV w.)*, w: *Migracje. Sztuka późnogotycka na Śląsku*, red. A. Patała, Wrocław 2018, s. 13–19, 303–315.

Nagel G., *Das mittelalterliche Kaufhaus und seine Stellung in der Stadt. Eine baugeschichtliche Untersuchung an südwestdeutschen Beispielen*, Berlin 1971.

Nationes. Historische und Philologische Untersuchungen zur Entstehung der europäischen Nationen im Mittelalter, t. 1–9, red. H. Beumann et al., Sigmaringen 1975–1990.

Obara-Pawłowska A., *Polityka gospodarcza Władysława Łokietka*, Lublin 2014.

Ohler N., *„Pax Dei" und „Treuga Dei". Bischöfe übernehmen die Vornehmste Aufgabe des Königs*, w: *Krieg und Christentum. Religiöse Gewalttheorie in der Kriegserfahrung des Westens*, red. A. Holzem, Paderborn 2009, s. 305–322.

Okniński P., *Główne etapy formowania się miasta lokacyjnego w Sandomierzu w XIII–XIV wieku*, „Roczniki Historyczne", t. 82, 2016, s. 79–106.

Okniński P., *Narodziny miasta komunalnego. Struktury ustrojowe, ramy przestrzenne i podstawy gospodarcze Krakowa w XIII wieku*, Warszawa 2018.

Pastoreau M., *Średniowieczna gra symboli*, przeł. H. Igalson-Tygielska, Warszawa 2006.

Paszkiewicz B., *„De moneta in Regno currente". Mennictwo polskie Kazimierza Wielkiego*, „Roczniki Historyczne", t. 74, 2008, s. 31–54.

Paszkiewicz H., *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925 (przedruk: Kraków 2002).

Pauk M., *Czeska elita możnowładcza a transformacja XIII wieku. Przypadek panów ze Strakonic*, w: *O rzeczach minionych. Scripta rerum historicarum Annae Rutkowska-Płachcińska oblata*, red. M. Młynarska-Kaletynowa, J. Kruppé, Warszawa 2006, s. 211–239.

Pauk M., *Die böhmische Adel im 13. Jahrhundert. Zwischen Herrschaftsbildung und Gemeinschaftsgefühl*, w: *Böhmen und seine Nachbarn in der Přemyslidenzeit*, red. I. Hlaváček, A. Patschovsky, Ostfildern 2011, s. 247–287.

Pennington K., *Władca i prawo (1200–1600). Suwerenność monarchy a prawa poddanych w zachodnioeuropejskiej tradycji prawnej*, przeł. A. Pysiak, Warszawa 2012.

Piber-Zbieranowska M., *Jadwiga Łokietkowa – księżna, królowa, mniszka. Przyczynek do biografii władczyni i rozważań nad znaczeniem politycznym i rolą żon*

Piastów w XIII i XIV w., w: *Władztwo Władysława Łokietka. 700-lecie koronacji królewskiej*, red. W. Fałkowski, P. Tyszka, Warszawa 2022, s. 119–152.

Piekalski J., *Wrocław – miasto Henryka IV*, „Wratislavia Antiqua", t. 8, 2005, s. 39–47.

Piskorski J.M., *Kolonizacja wiejska Pomorza Zachodniego w XIII i w początkach XIV wieku na tle procesów osadniczych w średniowiecznej Europie*, Poznań 1999.

Polách J., *Pani z Krumlova. Rod Záviše z Falkenštejna*, České Budějovice 2014.

Rajman J., *Kraków. Zespół osadniczy, proces lokacji, mieszczanie do roku 1333*, Kraków 2004. Rajman J., *Zamek królewski w Nowym Sączu (około 1300–1611)*, Kraków 2023.

Reynolds S., *Fiefs and Vassals. The Medieval Evidence Reinterpreted*, Oxford 1994. Reynolds S., *Kingdom and Communities in Western Europe (900–1300)*, Oxford 1992.

Russocki S., *Społeczno-polityczna i narodowa świadomość rycerstwa środkowo-wschodniej Europy przełomu XIII i XIV wieku*, w: *Z polskich studiów slawistycznych*, seria 5, Warszawa 1978, s. 397–405.

Rutkowska-Płachcińska A., *Sądeczyzna w XIII i XIV wieku. Przemiany gospodarcze i społeczne*, Wrocław 1961.

Samsonowicz H., *Samorząd miejski w dobie rozdrobnienia feudalnego w Polsce*, w: *Polska w okresie rozdrobnienia feudalnego*, red. H. Łowmiański, Gdańsk 1973, s. 133–159.

Sikora F., *Ropczycki zespół osadniczy w średniowieczu. Z badań nad kazimierzowskim modelem osadniczo-urbanizacyjnym*, w: F. Sikora, *Małopolskie późne średniowiecze. Ludzie i instytucje. Wybór pism*, red. W. Bukowski, A. Gąsiorowski, G. Rutkowska, Warszawa–Kraków 2017, s. 281–308.

Sikora F., *Wielkorządy krakowskie na przełomie XIV i XV wieku*, w: *Urzędy dworu monarszego dawnej Rzeczypospolitej i państw ościennych*, red. A. Gąsiorowski, R. Skowron, Kraków 1996, s. 101–140.

Skupieński K., *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1997. Sperka J., *Szafrańcowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*, Katowice 2001.

Sperka J., *Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330 – 8 lub 18 maja 1401)*, wyd. 2, Kraków 2016.

Szyszka J., *Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku*, Kraków 2016.

Teterycz-Puzio A., *Geneza województwa sandomierskiego. Terytorium i miejsce w strukturze państwa polskiego w średniowieczu*, Słupsk 2001.

Trawka R., *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*, Kraków 2005. Tyc T., *Początki kolonizacji wiejskiej na prawie niemieckim w Wielkopolsce (1200–1333)*, Poznań 1924.

Tymieniecki K., *Lenna chłopskie czy prawo niemieckie?*, „Roczniki Historyczne", t. 20, 1951–1952, s. 59–120.

Tymieniecki K., *Prawo niemieckie a immunitet sądowy i jurysdykcja patrymonjalna w Polsce średniowiecznej*, „Przegląd Prawa i Administracji", t. 45, 1920, s. 117–149.

Tymieniecki K., *Prawo niemieckie w rozwoju społecznym wsi polskiej*, „Kwartalnik Historyczny", t. 37, 1923, s. 38–78.

Tymieniecki K., *Zagadnienia śląskie doby dawniejszej w historii i historiografii*, „Roczniki Historyczne", t. 21, 1956, s. 9–107.

Vetulani A., *Studya nad tekstami i znaczeniem statutu łęczyckiego z r. 1180*, Lwów 1932.

Weitzel J., *Zum Rechtsbegriff der Magdeburger Schöffen*, w: *Studien zur Geschichte des sächsisch-magdeburgischen*

Rechts in Deutschland und Polen, red. D. Willoweit, W. Schich, Frankfurt/Main 1980, s. 62–93.

Władztwo Władysława Łokietka. 700-lecie koronacji królewskiej, red. W. Fałkowski, P. Tyszka, Warszawa 2022.

Wółkiewicz E., *Capitaneus Slesie. Królewscy namiestnicy księstwa wrocławskiego i Śląska w XIV i XV wieku*, w: *Monarchia w średniowieczu – władza nad ludźmi, władza nad terytorium*, red. J. Pysiak, M. Pauk, Warszawa–Kraków 2001, s. 169–226.

Wyrozumski J., *Lokacja czy lokacje Krakowa na prawie niemieckim?*, w: J. Wyrozumski, *Cracovia mediaevalis*, red. M. Starzyński, Kraków 2010, s. 123–158.

Wyrozumski J., *Państwowa gospodarka solna w Polsce do schyłku XIV wieku*, Kraków 1968.

Wyrozumski J., *Przedlokacyjna aglomeracja osadnicza Krakowa a gmina miejska na prawie niemieckim*, w: J. Wyrozumski, *Cracovia mediaevalis*, red. M. Starzyński, Kraków 2010, s. 113–122.

Zdrójkowski Z., *Lokacje osad targowych, klasztornych i miast na prawie średzkim (1223–1477)*, w: *Studia z dziejów Środy Śląskiej, regionu i prawa średzkiego*, red. R. Gładkiewicz, Wrocław 1990, s. 215–242. Zelenka J., *Beneficium et feudum. Podoba a proměny lenního institutu*, Praha 2016.

Zientara B., *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1975.

Zientara B., *Przemiany społeczno-gospodarcze i przestrzenne miast w dobie lokacji*, w: *Miasta doby feudalnej w Europie środkowo-wschodniej. Przemiany*

społeczne a układy przestrzenne [Prace XI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, Toruń, wrzesień 1974 r.], red. A. Gieysztor, T. Rosłanowski, Poznań 1976, s. 67–98.

Zientara B., *Struktury narodowe średniowiecza. Próba analizy terminologii przedkapitalistycznych form świadomości narodowej*, „Kwartalnik Historyczny", t. 84, 1977, z. 2, s. 287–309.

Zientara B., *Świt narodów europejskich. Powstawanie świadomości narodowej na obszarze Europy pokarolińskiej*, Warszawa 1985.

Żemigała M., *Datowanie planu miasta Kalisza w świetle najnowszych badań archeologicznych*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki", t. 38, 1993, z. 2, s. 119–124.

Żerelik R., *Uwagi nad dziejami Środy Śląskiej w średniowieczu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis", nr 980, Historia 70, 1990, s. 35–51.

Marcin A. Klemenski **Osadnictwo niemieckie na pograniczu polsko-ruskim w XIV i w pierwszej połowie XV wieku**

Antoniewicz M., *Mikołaj Kornicz Siestrzeniec, sławny burgrabia będziński*, Katowice 1987.

Baczkowski K., *Osadnictwo regionu strzyżowskiego do 1450 r.*, w: *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*, red. S. Cynarski, Rzeszów 1980, s. 59–84.

Berdecka A., *Lokacje i zagospodarowanie miast królewskich w Małopolsce za Kazimierza Wielkiego (1333–1370)*, Wrocław 1982.

Białkowski L., *Ród Bibersteinów. Studium nad średniowiecznym rodem rycerskim*, Kraków 1908.

Bieniak J., *Wygaśnięcie książąt halicko-włodzimierskich*, w: *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Manikowska, A. Bartoszewicz, W. Fałkowski, Warszawa 2000, s. 387–392.

Blajer W., *Czy wieś Langyn Aw to rzeczywiście dzisiejsza Handzlówka koło Łańcuta? Uwagi do publikacji zatytułowanej „Przywilej lokacyjny Handzlówki z 23 listopada 1381 roku"*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny", t. 19, 2008, s. 5–21.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Boguszewicz A., *Corona Silesiae. Zamki Piastów fürstenberskich na południowym pograniczu księstwa jaworskiego, świdnickiego i ziębickiego do połowy XIV wieku*, Wrocław 2010.

Brudzisz M., *Z Sitnicy przez Nemsyno, Rosumberk, Rozembark do Rożnowic*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. 109, 2018, s. 19–38.

Čapský M., Mamula J., *Jan Lucemburský a oddělení Prudnicka od opavského knižectví*, w: *Prudnik w średniowieczu. Studia nad początkami miasta*, red. W. Dominiak, Prudnik 2016, s. 51–57.

Cepil M., *Kolonizacja józefińska na obszarze dawnej Galicji w świetle uwarunkowań prawno-osadniczych*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne”, t. 21, 2020, z. 1, s. 27–44.

Dąbkowski P., *Fryderyk Jacimirski miecznik sanocki. Studium historyczno-obyczajowe z XV wieku*, Przemyśl 1923.

Dąbkowski P., *Ziemia sanocka w XV stuleciu*, cz. 1, Lwów 1931.

Dąbrowski D., *Rodowód Romanowiczów, książąt halicko-włodzimierskich*, Poznań–Wrocław 2002. Długopolski E., *Władysław Łokietek na tle swoich czasów*, Wrocław 1951.

Dobrowolska M., *Procesy osadnicze w dorzeczu Wisłoki i Białej Dunajcowej w tysiącleciu*, Kraków 1985. Dobrowolski K., *Najstarsze osadnictwo Podhala*, Kraków 1935.

Dobrowolski K., *Wróżda i pojednanie w sądownictwie polskich wsi beskidowych XVI i XVII wieku*, Lwów 1924.

Doubek F.A., *Zum ältesten deutschen Schöffenbuch der Gemeinde Krzemienica*, cz. 2, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen”, t. 24, 1932, s. 1–46.

Dybek E., *Lokacje na prawie niemieckim „in cruda radice” w południowej części województwa krakowskiego w latach 1334–1434*, „Roczniki Humanistyczne”, t. 41, 1993, z. 2, s. 5–82.

Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Wrocław 1962.

Fastnacht A., *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, cz. 1–3, Brzozów–Kraków 1991–2002.

Gilewicz A., *Przyjęcie do prawa miejskiego we Lwowie w latach 1405–1604*, w: *Studja z historji społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi*, Lwów 1931, s. 375–414.

Górny H., *Antroponimia wsi Krościenko Wyżne (XV–XVI w.) w świetle kolonizacji niemieckiej*, „Prace Językoznawcze”, t. 6, 2004, s. 33–40.

Grabowska A., *Zainteresowanie książąt opolskich Prudnikiem*, w: *Prudnik w średniowieczu. Studia nad początkami miasta*, red. W. Dominiak, Prudnik 2016, s. 75–86.

Grabowski J., *Dynastia Piastów mazowieckich. Studia nad dziejami politycznymi Mazowsza, intytulacją i genealogią książąt*, Kraków 2012.

Grabowski J., *Poczet książąt i księżnych mazowieckich*, Kraków 2019.

Graul H., *Zur Typologie der Rodungssiedlungen auf der Nordabdachung der Karpaten*, w: H. Graul, G. Hildebrandt, *Beiträge zur Siedlungsgeographie des Generalgouvernements*, Krakau 1943, s. 11–80.

Grodziski S., *Księgi sądowe wiejskie (zasięg terytorialny i geneza)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 12, 1960, z. 1, s. 85–140.

Grodziski S., *Z niedokończonych prac nad księgami sądowymi wiejskimi*, „Studia Iuridica Toruniensia", t. 10, 2012, s. 75–81.

Hildebrandt G., *Dorfuntersuchungen in dem alten deutsch-ukrainischen Grenzbereich von Landshut*, w: H. Graul, G. Hildebrandt, *Beiträge zur Siedlungsgeographie des Generalgouvernements*, Krakau 1943, s. 97–169. Jasiński J., *Rodowód Piastów mazowieckich*, Poznań–Wrocław 1998.

Jaślar Z., *Haczów – niezwykła osada szwedzko-niemiecka*, Jasło 1936. Jurek T., *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996.

Jusupović A., *Elity ziemi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (1205–1269). Studium prozopograficzne*, Kraków 2013.

Karaś M., *Nazwy miejscowe byłego powiatu strzyżowskiego*, w: *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*, red. S. Cynarski, Rzeszów 1980, s. 31–58.

Karczewski D., *Meliorator terre Russiae. Panowanie Władysława Opolczyka na Rusi (1371–1378)*, w: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*, red. A. Barciak, Katowice 2007, s. 261–281.

Karczewski D., *Uwagi o początkach osadnictwa klucza łańcuckiego (druga połowa XIV wieku)*, w: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, red. W. Bukowski, T. Jurek, t. 1, Kraków 2012, s. 583–595.

Kiryk F., *Początki miast w rejonie środkowego biegu Wisłoka (Frysztak, Wielopole Skrzyńskie, Strzyżów, Czudec i Niebylec)*, w: F. Kiryk, *Miasta małopolskie w średniowieczu i czasach nowożytnych*, Kraków 2013, s. 21–50.

Kiryk F., *Z dziejów miast zachodniej części ziemi bieckiej do 1520 r.*, w: *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, red. Z. Żarnecka, Kraków 1968, s. 93–154.

Klemenski M.A., *Bolko II Mały (ok. 1309/12–1368). Książę świdnicko-jaworski i margrabia łużycki*, Kraków 2023.

Klemenski M.A., *Przywilej Kazimierza Wielkiego o wolnym handlu z Rusią dla Świdnicy z 1345 r.*, w: *Rus' and Poland (10th–14th Centuries)*, red. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2019 (Colloquia Russica, Series I, t. 9), s. 329–335.

Kołpak P., *Między ideałem a rzeczywistością. Prawny i społeczny model wójta w teorii i praktyce na Pogórzu Karpackim od XVI do XVIII wieku*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych", t. 85, 2023, s. 125–153.

Kołpak P., Panecki T., *„Textor viator". Mobilność tkaczy Pogórza Karpackiego w epoce nowożytnej*, „Prace i Studia Geograficzne", t. 68, 2023, z. 2, s. 129–143.

Kołpak P., Raczyńska-Kruk M., Solarz M.W., *Na chłopski rozum. Wiejskie akta sądowe nowożytnych Ołpin i ich konteksty społeczne*, Warszawa 2024.

Kotula F., *Pochodzenie domów przysłupowych w Rzeszowskiem*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", t. 5, 1957, z. 3–4, s. 551–562.

Kuhn W., *Deutsche Siedlungen bei Brzostek. Ein Beitrag zur Geschichte der mittelalterlichen deutschen Kolonisation in Galizien*, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen", t. 13, 1928, s. 58–65.

Kuraś S., *Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich w XIV–XV wieku*, Wrocław 1971.

Kurtyka J., *Południowy odcinek granicy polsko-ruskiej we wczesnym średniowieczu (przed 1340 r.) w świetle źródeł historycznych*, w: *Początki sąsiedztwa. Pogranicze etniczne polsko-rusko-słowackie w średniowieczu. Materiały z konferencji – Rzeszów 9–11 V 1995*, red. M. Parczewski, S. Czopek, Rzeszów 1996, s. 183–204.

Kurtyka J., *Terytorium żmigrodzkie*, w: *Kościół, kultura, społeczeństwo. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*, red. S. Bylina et al., Warszawa 2000, s. 273–291.

Kurtyka J., *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków 1997. Lepucki H., *Działalność kolonizacyjna Marii Teresy i Józefa II w Galicji 1772–1790*, Lwów 1938.

Leśniewska D., *Kolonizacja niemiecka i na prawie niemieckim w średniowiecznych Czechach i na Morawach w świetle historiografii*, Poznań–Marburg 2004.

Lück K., *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum*, Plauen 1934.

Ludat H., *Bistum Lebus. Studien zur Gründungsfrage und zur Entstehung und Wirtschaftsgeschichte seiner schlesisch-polnischen Besitzungen*, Weimar 1942.

Ludat H., *Das Lebuser Stiftsregister von 1405. Studien zu den Sozialund Wirtschaftsverhältnissen im mittleren Oderraum zu Beginn des 15. Jahrhunderts*, cz. 1, Wiesbaden 1965.

Malczewski J., *Miasta między Wisłoką a Sanem do początku XVI wieku. Powstanie, zagospodarowanie, układy przestrzenne*, Rzeszów 2006.

Marzec A., *Pod rządami nieobecnego monarchy. Królestwo Polskie 1370–1382*, wyd. 2, Kraków 2021.

Marzec A., *Urzędnicy małopolscy w otoczeniu Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego (1305–1370)*, Kraków 2006.

Modelska-Strzelecka B., *Ze studiów geograficzno-historycznych nad „Liber Beneficiorum" Jana Długosza*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Prace Geograficzne", t. 35, 1974, s. 53–90.

Nagirnyj W., *Polityka zagraniczna księstw ziemi halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)–1264*, Kraków 2011. Paszkiewicz H., *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925 (przedruk: Kraków 2002).

Pelczar M., Lorens A., *Sześćset lat doli i niedoli Krościenka Wyżnego i Iskrzyni 1350–1950*, Krościenko Wyżne [1950].

Perzanowski Z., *Średniowieczne osadnictwo rejonu Krosna*, w: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 1, red. J. Garbacik, Kraków 1972, s. 59–77.

Piskorski J.M., *Kolonizacja wiejska Pomorza Zachodniego*, Poznań 2005.

Przemyśl i ziemia przemyska w strefie wpływów ruskich X – połowa XIV w., red. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2013 (Colloquia Russica, Series II, t. 1).

Raczyńska-Kruk M., *Głuchoniemcy w polskim dyskursie naukowym i publicznym od XVIII wieku do okresu PRL*, „Historyka. Studia Metodologiczne", t. 53, 2023, s. 437–459.

Rajman J., *Zasadźcy (locatores) w Małopolsce (ok. 1227–1333)*, „Res Gestae", t. 17, 2024, s. 5–37. Rospond S., *Słownik etymologiczny miast i gmin*, Wrocław 1984.

Rymar S., *Haczów, wieś ongiś królewska (1350–1960)*, Kraków 1962.

Sarna W., *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Przemyśl 1898 (przedruk: Krosno 1997).

Schwarz E., *Sudetendeutsche Sprachräume*, München 1962.

Schwarz E., *Untersuchungen zur Mundart und Herkunftsfrage erloschener altschlesischer Sprachinseln in Galizien*, „Beiträge zur Geschichte der deutsche Sprache und Literatur", t. 61, 1937, s. 295–331. Schwarz E., *Von den „Walddeutschen" in Galizien*, „Schlesien", t. 5, 1960, z. 3, s. 147–156.

Sękowski R., *Udział rycerstwa śląskiego w rządach i kolonizacji Rusi Czerwonej przez Władysława Opolczyka – problemy genealogiczne i rozeznanie wstępne*, w: *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, red. A. Pobóg-Lenartowicz, Opole 2001, s. 115–136.

Sikora F., *Ropczycki zespół osadniczy w średniowieczu. Z badań nad kazimierzowskim modelem osadniczo-urbanizacyjnym*, w: F. Sikora, *Małopolskie późne średniowiecze. Ludzie i instytucje. Wybór pism*, red. W. Bukowski, A. Gąsiorowski, G. Rutkowska, Warszawa–Kraków 2017, s. 281–308.

Siwko A., *„Jeśli nie byłby krewny ich z nimi Aleksander, to by nie przeszli nawet Bugu" – pogranicze polsko-ruskie w latach 1208–1210 na kartach „Kroniki halicko-wołyńskiej"*, „Brzeski Rocznik Zamkowy", t. 3, 2022, s. 101–118.

Skowroński K., *Z dziejów osadnictwa nad Wisłoką w XIV wieku*, w: *Mediaevalia. W 50. rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego*, red. J. Garbacik et al., Warszawa 1960, s. 127–149.

Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. 1–5, Wrocław 1980–2022.

Słownik terminów literackich, red. J. Sławiński, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976. Sperka J., *Książęta i księżne raciborscy (1290/1291–1521)*, Kraków 2022.

Sperka J., *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*, Katowice 2006.

Sperka J., *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej*, „Княжа доба: історія і культура", t. 3, 2010, s. 278–301.

Sperka J., *Władysław książę opolski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330–8 lub 18 maja 1401)*, Kraków 2012.

Sperka J., *Z dziejów migracji rycerstwa śląskiego na ziemie Rusi Koronnej w końcu XIV i w początkach XV wieku (wstępne rozpoznanie)*, w: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, red. W. Bukowski, T. Jurek, t. 1, Kraków 2012.

Szyszka J., *Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku*, Kraków 2016.

Ślawski T., *Produkcja i wymiana towarowa Biecza w XVI i XVII wieku*, Rzeszów 1968.

Tejchma J., *Konstrukcje przysłupowe w budownictwie ludowym w Markowej*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów kultury i społeczeństwa*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 253–263.

Tęgowski J., *Okoliczności wstąpienia na tron halicko-wołyński Piasta mazowieckiego Bolesława Trojdenowica (nieznane dokumenty ruskie z XIV wieku)*, „Studia Podlaskie", t. 18, 2009–2010, s. 313–328.

Trojnar F., *Mity i fakty. Przyczynek do historii średniowiecznego osadnictwa w okręgu Łańcuta*, „Rocznik Przemyski", t. 26, 1988, s. 109–146.

Udolph J., *Zogen die Hamelner Aussiedler nach Mähren? Die Rattenfängersage aus namenkundlicher Sicht*, „Niedersächsisches Jahrbuch für Landesgeschichte", t. 69, 1997, s. 125–183.

Wac E., *Kilka uwag o działalności gospodarczej panów z Pilicy w XIV–XVI wieku*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica", t. 21, 2004, z. 3, s. 475–484.

Wdowiszewski Z., *Ród Bogoriów w wiekach średnich*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego", t. 9, 1928–1929, s. 1–96.

Weiss A., *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, Lublin 1977.

Wiślicz T., *Księgi sądowe wiejskie z XV wieku*, w: *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al.,

Warszawa 2010, s. 162–170.

Włodarski B., *Wołyń pod rządami Rurykowiczów i Bolesława Jerzego Trojdenowicza*, „Rocznik Wołyński", t. 3, 1934, s. 105–134.

Wojtowycz L., *Walka o spadek po Romanowiczach a król polski Kazimierz III Wielki*, w: *Kazimierz Wielki i jego państwo. W siedemsetletnią rocznicę urodzin ostatniego Piasta na tronie polskim*, red. J. Maciejewski, T. Nowakowski, Bydgoszcz 2011, s. 47–75.

Woźny M., *Rycerstwo opolskie do połowy XV wieku*, Katowice 2020.

Wójcik M.L., *Pieczęcie rycerstwa śląskiego w dobie przedhusyckiej*, t. 1–2, Kraków–Wrocław 2018.

Wójcik M.L., *Prudnik we władaniu panów z Szybowic*, w: *Prudnik w średniowieczu. Studia nad początkami miasta*, red. W. Dominiak, Prudnik 2016, s. 35–49.

Wójcikowska E., *Słowo o Bolesławie Jerzym II Trojdenowiczu (1310–1340) – ostatnim Romanowiczu na tronie halicko-włodzimierskim*, „Sensus Historiae", t. 18, 2014, z. 1, s. 189–199.

Wróbel D., *Na pierwszym planie. Możni i szlachta polska wobec bezkrólewia po śmierci Ludwika Andegaweńskiego*, Lublin 2020.

Wyrozumska B., *Otto z Pilicy (z Pilczy, Pilecki) h. Topór*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 24, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979, s. 634–635.

Wyrozumski J., *Kazimierz Wielki*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.

Zivier E., *Die älteste Geschichte von Myslowitz*, „Oberschlesien", t. 1, 1902, z. 2, s. 73–85.

Żuk M., *Charakter władzy Władysława Opolczyka na Rusi Halickiej w latach 1372–1378 i 1386–1387. Aspekt numizmatyczno-historiograficzny*, „Średniowiecze Polskie i Powszechne", t. 4 (8), 2012, s. 139–149.

Piotr Kołpak

Krajobraz kulturowy niemieckich wsi na Pogórzu Karpackim odXV do XVII wieku

Adamska A., *Od łaciny do języków wernakularnych – i z powrotem. Język dokumentu średniowiecznego w świetle nowszych badań*, w: *Kultura pisma w średniowieczu. Znane problemy, nowe metody*, red. A. Adamska, P. Kras, Lublin 2013, s. 51–100.

Arlet J., *W gminie Krościenko Wyżne i najbliższej okolicy*, Krościenko Wyżne 1999.

Arłamowski K., *Statut czeladzi tkackiej w Łańcucie z 1406 r.*, „Rocznik Województwa Rzeszowskiego", 1960–1961, nr 3, s. 175–190.

Bartoszewicz A., *Języki wernakularne w testamentach mieszczan krakowskich XIV–XV*

w., „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. 61, 2013, z. 2, s. 251–261.

Biedrzycka A., *Tarło Stanisław h. Topór (ok. 1480–1544)*, w: *Polski słownik biograficzny*, z. 213–214, Kraków 2018–2019, s. 315–321.

Binarowa. Studia i materiały z dziejów parafii i sanktuarium, red. W. Bielak, B. Walicki, S. Zych, Kolbuszowa 2011.

Blajer W., *Czy wieś Langyn Aw to rzeczywiście dzisiejsza Handzlówka koło Łańcuta? Uwagi o publikacji zatytułowanej „Przywilej lokacyjny wsi Handzlówki z 23 listopada 1381 roku”*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny”, t. 19, 2008, s. 5–21.

Blajer W., *Uwagi o stanie badań nad enklawami średniowiecznego osadnictwa niemieckiego między Wisłoką i Sanem*, w: *Późne średniowiecze w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, A. Muzyczuk, Krosno–Rzeszów 2007, s. 57–106.

Borkowska M.G., *Kult liturgiczny św. Urszuli w Polsce od XVI w.*, „Roczniki Humanistyczne”, t. 14, 1966, z. 2, s. 109–198.

Brudzisz M., *Z Sitnicy przez Nemsyno, Rosumberk, Rozembark do Rożnowic*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. 109, 2018, s. 19–38.

Chromik G., *Mittelalterliche deutsche Sprachinseln in Oberschlesien, Kleinpolen und Rotreußen*, w: *Deutsch in*

Mittel-, Ost- und Südosteuropa. DiMOS-Füllhorn Nr. 4. Tagungsband Kronstadt 2017, red. H. Philipp, B. Weber, J. Wellner, Regensburg 2019, s. 58–73.

Czwojdrak B., *Szpiek (Spiek, Spyek, Schpiek) Stefan (Szczepan) z Biecza h. Wąż (zm. 1475)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 48, z. 4, Warszawa–Kraków 2013, s. 619–620.

Dąbkowski P., *Fryderyk Jacimirski miecznik sanocki. Studium historyczno-obyczajowe z XV wieku*, Przemyśl 1923. Dąbkowski P., *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*, Lwów 1921.

„Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej”, nr 22, 2.06.1860.

Domański J., *Nazwa Handzlówki i okolicznych miejscowości*, w: *600 lat Handzlówki 1381–1981. Z dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturalnych wsi*, red. S. Żyga, Łańcut 1981.

Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Wrocław 1962.

Fastnacht A., *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, do druku przyg. A. Fastnacht-Stupnicka, A. Gąsiorowski, cz. 1–3, Brzozów–Wzdów–Rzeszów–Kraków 1991–2002.

Gadocha M., *Urzędnicy miejscy Biecza do roku 1772*, Białystok 2020 (Spisy Urzędników Miejskich z Obszaru Dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego, t. 3: Małopolska, z. 6: Biecz).

Garbacik J., *Zabudowa Krosna w XVI wieku*, w: *Krosno. Studia z dziejów miasta i*

regionu, t. 1, red. J. Garbacik, Kraków 1972, s. 119–170.

Górny H., *Antroponimia wsi Krościenko Wyżne (XV–XVI w.) w świetle kolonizacji niemieckiej*, „Prace Językoznawcze", t. 6, 2004, s. 33–40.

Grodziski S., *Księgi sądowe wiejskie (zasięg terytorialny i geneza)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 12, 1960, z. 1, s. 85–139.

Grodziski S., *Z dziejów staropolskiej kultury prawnej*, Kraków 2004.

Horváthová M., *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania*, Komárno– Dunajská Streda 2002 (Interethnica, t. 4).

Jaślar Z., *Haczów. Niezwykła osada szwedzko-niemiecka. Monografja*, Jasło 1936.

Karaś M., *Deutsche Elemente in der Toponymie von Orawa, Podhale und Spisz (Zips)*, „Onomastica Slavogermanica", t. 3, 1967, s. 177–194.

Karaś M., *Ze studiów leksykologicznych i onomastycznych*, oprac. J. Reichan, M. Rak, Kraków 2017 (Biblioteka LingVariów, t. 24).

Katalog małopolskich ksiąg sądowych wiejskich (XV–XVIII w.), oprac. T. Wiślicz, Warszawa 2007.

Klebowicz G., *Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV–XVI wieku*, Lublin 2013 (Prace Ośrodka Badań nad Geografią Historyczną Kościoła w Polsce KUL, t. 12).

Kołpak P., *Kult świętych patronów Królestwa Polskiego w czasach Jagiellonów*, Kraków 2020.

Kołpak P., Panecki T., *„Textor viator". Mobilność tkaczy Pogórza Karpackiego w epoce nowożytnej*, „Prace i Studia Geograficzne", t. 68, 2023, z. 2, s. 129–143.

Kołpak P., Raczyńska-Kruk M., Solarz M.W., *Na chłopski rozum. Wiejskie akta sądowe nowożytnych Ołpin i ich konteksty społeczne*, Warszawa 2024.

Kotula F., *Chłopskie warownie z XVII w. w Hyżnem i Kosinie*, „Ochrona Zabytków", t. 12, 1959, z. 2, s. 101–112.

Kruszewska-Michałowska T., *Kłopoty rodzinne Marcina Kromera w Bieczu*, w: *Biecz. Studia historyczne*, red. R. Kaleta, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963.

Kucaba B., *Dzieje Kraczkowej od czasów najdawniejszych do 1772 roku*, w: *630 lat Kraczkowej*, red. G. Kisałowa, Kraczkowa 1999.

Kwolek J., *Początki biskupstwa przemyskiego*, „Nasza Przeszłość", t. 43, 1975, s. 7–25.

Lewicka A., *Krosno w wiekach średnich*, Krosno 1933.

Lück K., *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum*, Plauen i. Vogtland 1934.

Łosowski J., *Dokumentacja w życiu chłopów w okresie staropolskim. Studium z dziejów kultury*, Lublin 2013.

Łysiak L., *W sprawie genezy ksiąg sądowych wiejskich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 14, 1962, z. 2, s. 175–194.

Makarski W., *Jeszcze o nazwie miejscowej Rzeszów*, „Roczniki Humanistyczne", t. 33, 1985, z. 6, s. 67–87.

Matuszewski J., *Prawo sądowe na wsi polskiej lokowanej na prawie niemieckim*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego", t. 2, 1995, s. 40–75.

Moszyński L., *Geografia niektórych zapożyczeń niemieckich w staropolszczyźnie*, Poznań 1954 (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydział Filologiczno-Filozoficzny. Prace Komisji Filologicznej, t. 15, z. 3).

Parczewski M., *Rok 1594. Przeprawa posła cesarskiego przez Karpaty*, „Płaj. Almanach Karpacki", 2012, nr 44, s. 169–172.

Pawłowski F.K., *Premislia sacra, sive series et gesta episcoporum r. l. Premisliensium*, Cracoviae 1869.

Perzanowski Z., *Przegląd najstarszych dziejów osad wiejskich regionu krośnieńskiego*, w: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 2, red. J. Garbacik, Kraków 1973, s. 385–418.

Płaza S., *Funkcjonowanie chłopskich sądów wójtowskich w Sądecczyźnie XVI–XVIII w.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 18, 1966, z. 1, s. 119–179.

Płaza S., *Powstanie i rozwój chłopskich sądów wójtowskich w Sądecczyźnie XVI–XVIII w.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze", t. 25, 1966, s. 23–72.

Prek K., *Okolice Krosna i Jasła. 1837*, przedruk w: *Romantyczne wędrówki po Galicji*, oprac. A. Zieliński, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987.

Rafacz J., *Ustrój wsi samorządnej małopolskiej w XVIII wieku*, Lublin 1922. Rymar S., *Haczów, wieś ongiś królewska*, Kraków 1962.

Sarna W., *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Przemyśl 1898.

Siarczyński F., *Obraz wieku panowania Zygmunta III, króla polskiego i szwedzkiego, czyli obraz stanu, narodu i kraju wystawiający religię, obyczaje,* […] *zgoła wszystko, co do dokładnego obrazu wieku tego należy*, t. 1, Poznań 1861.

Siarczyński F., *Rozprawa o starodawnych osadnikach niemieckich na Podgórzu i Rusi Czerwoney*, „Pątnik Narodowy", t. 1, 1827, s. 129–147.

Słowiński J., *Kancelarie wsi małopolskich od końca XIV do schyłku XVIII wieku*, „Studia Źródłoznawcze", t. 31, 1990, s. 25–36.

Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych, cz. 5: *Nazwy*

osobowe pochodzenia niemieckiego, oprac. Z. Klimek, Kraków 1997.

Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. 1–5, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa et al., Wrocław–Kraków 1980–2022.

Słownik języka polskiego, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, z. 14, Warszawa 1902.

Słownik staropolski, red. S. Urbańczyk et al., t. 1–10, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1993.

Stachowski K., *German Loanwords in Polish and Remarks on the Piotrowski-Altmann Law*, „Studies in Quantitative Linguistics", t. 23, 2016, s. 237–259.

Ślawski T., *Marcin Kromer w Bieczu w 400-lecie śmierci*, „Studia Warmińskie", t. 26, 1989, s. 79–86.

Ślawski T., *Rola i znaczenie języka polskiego w piśmie w dawnych wiekach w Bieczu i regionie*, w: T. Ślawski, *Biecz. Szkice historyczne*, Biecz 2002.

Wiślicz T., *Księgi sądowe wiejskie z XV wieku*, w: *Świat średniowiecza. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi*, red. A. Bartoszewicz et al., Warszawa 2010, s. 162–170.

Wójcik U., *Skot – wardęga – bydło w polskiej leksyce i onomastykonie*, „Polonica", t. 36, 2016, s. 67–75.

Andrzej Karpiński **Wojny i klęski elementarne w XVI–XVIII wieku oraz ich wpływ na życie ludności zamieszkującej obszar między Dunajcem, Wisłą i Sanem**

Arłamowski K., *Stosunki gospodarczo-społeczne w Przemyślu staropolskim od końca wieku XIV do roku 1772*, w: *Tysiąc lat Przemyśla. Zarys historyczny*, cz. 1, red. F. Persowski, A. Kunysz, J. Olszak, Rzeszów 1976, s. 163–397.

Baliński M., Lipiński T., *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana*, wyd. 2, t. 1–4, Warszawa 1885–1886.

Baran A.F., *Tarnobrzeg. Szkice z dziejów miasta i jego obywateli*, Tarnobrzeg 2012.

Baran K., Baran T., Wyrostek L., *Z przeszłości Nowego Targu. W sześćsetną rocznicę urządzenia miasta przez króla Kazimierza Wielkiego 1346–1946*, Kraków 1948.

Barut J., *Gorlice. Studium historyczno-urbanistyczne miasta*, Brzozów 1991.

Baszanowski J., *Sezonowość zgonów podczas wielkich epidemii dżumy w Gdańsku w XVII i początku XVIII w.*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 17, 1986, s. 57–87. Bata A., Lawera H., *Dębica i ziemia dębicka*, Krosno 1997.

Bazak J., *Klęski elementarne w dziejach Pruchnika i okolic w XVII i pierwszej*

połowie XVIII wieku, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia", t. 16, 2005–2006, s. 25–34.

Bazak J., *Klęski elementarne w dziejach Radymna i okolic w XVII i pierwszej połowie XVIII wieku*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia", t. 17, 2008, s. 7–29.

Bazak J., *Klęski elementarne w życiu Jarosławia i okolic w XVII i pierwszej połowie XVIII wieku*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia", t. 15, 2002–2004, s. 47–70.

Benbenek J., Młynek F., *Przeworsk i okolice*, Warszawa 1960.

Bętkowski W., *Z przeszłości i teraźniejszości Zarsztyna, Długiego, Nowosielec. Zarys monograficzny*, „Rocznik Sanocki", t. 1, 1963, s. 11–33.

Biecz. Studia historyczne, red. R. Kaleta, F. Błoński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963.

Blajer W., *Gospodarstwa i gospodarze w Markowej przed i po najeździe tatarskim z czerwca 1624 roku w świetle zapisów w księdze sądu wójtowsko-ławniczego*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 190–216.

Bogucka M., Samsonowicz H., *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986. Borcz A., *Działania wojenne na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej w latach „potopu"*, Przemyśl 1999. Borcz A., *Przemyśl 1656–1657*, Warszawa 2006.

Borowiecka-Birkenmajerowa M., *Jarosław*, Warszawa 1955.

Brzozów. Zarys monograficzny, red. J. Adamski et al., Brzozów 1990.

Budzyński Z., *Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 1, Przemyśl–Rzeszów 1993.

Buliński M., *Monografia miasta Sandomierza*, Warszawa 1879.

Burdzy-Jeżewska D., *Szesnastowieczny Sandomierz. Kościół i miasto*, Kielce 2012. Burlikowski J., *Kronika miasta Brzeska 1385–1944*, t. 1, Brzesko 2005.

Burszta J., *Zbiegostwo chłopów znad Sanu w I ćwierci XVIII w. (na przykładzie klucza sieniawskiego i oleszyckiego latyfundium Sieniawskich)*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych", t. 17, 1955, s. 57–67.

Chłapowski K., *Dzieje Dubiecka*, Rzeszów 1983.

Chomicki G., *Topografia i zabudowa Grybowa od schyłku XVI do końca XVIII wieku*, w: *Grybów. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 1, red. D. Quirini-Popławska, Kraków 1992, s. 93–143. Ciupka J., *Zakliczyn. W gminie i okolicy*, Krosno 1999.

Codello A., *Zbiegostwo mieszczan rzeszowskich w pierwszej połowie XVIII w.*,

„Małopolskie Studia Historyczne", t. 1, 1958, z. 1, s. 17–28.

Cynarski S., *Krosno w XVII i XVIII wieku*, w: *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 1, red. J. Garbacik, Kraków 1972.

Cynarski S., *Ze studiów nad ludnością miasta Krosna w XVI–XVIII w.*, „Rocznik Przemyski", t. 11, 1967, s. 75–93.

Ćmiech A., *1657–2007. 350. rocznica spalenia Gorlic w okresie „Potopu" szwedzkiego*, Gorlice 2007. Ćmiech A., *Gorlice. Dzieje miasta*, Gorlice 2015.

Daszyńska-Golińska Z., *Uście Solne. Przyczynki historyczno-statystyczne do dziejów nadwiślańskiego miasteczka*, Kraków 1906.

Dąbrowa Tarnowska. Zarys dziejów miasta i powiatu, red. F. Kiryk, Z. Ruta, Warszawa–Kraków 1974. Depczyński W., *Tarnogród 1567–1967*, Tarnogród 1970.

Depowski J., *Leżajsk i okolice*, Warszawa 1959.

Dębica. Zarys dziejów miasta i regionu, red. J. Buszko, F. Kiryk, Kraków 1995.

Domański R., *Zastosowanie teorii katastrof w badaniach przestrzenno-gospodarczych*, „Przegląd Geograficzny", t. 61, 1989, z. 3, s. 243–264.

Dutkiewicz J.E., *Tarnów*, Warszawa 1954.

Dzieje gminne Czchowa, Czchów 2004.

Dzieje Leżajska, red. K. Baczkowski, J. Półćwiartek, Leżajsk 1996.

Dzieje miasta Nowego Sącza, t. 1–2, red. F. Kiryk, S. Płaza, Kraków 1992–1993. *Dzieje miast Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 1–3, oprac. C. Frankiewicz, Poznań 1930. *Dzieje Przemyśla*, t. 1–2, Przemyśl 2003.

Dzieje Rzeszowa, t. 1: *Rzeszów od najdawniejszych czasów do I rozbioru*, red. F. Kiryk, Rzeszów 1994.

Dzieje Sandomierza XVI–XVIII w., t. 2, cz. 2–3, red. F. Kiryk, Warszawa 1993.

Dzieje Tarnogrodu, red. R. Szczygieł, Tarnogród 2006.

Fac L., *Szkice z dziejów dawnego Przemyśla i ziemi przemyskiej*, Przemyśl 2012. Fastnacht A., *Dzieje Leska do 1772 roku*, Rzeszów 1988.

Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Wrocław 1962.

Fastnacht A., *Zarys dziejów miasta Sanoka*, „Rocznik Województwa Rzeszowskiego", t. 1, 1958, z. 2, s. 49–66.

Feldman J., *Polska w dobie Wielkiej Wojny Północnej 1704–1709*, Kraków 1925. Gajewski B., *Domaradz. Szkice i materiały*, „Rocznik Sanocki", t. 3, 1971, s. 9–170. Gajewski B., *Jaśliska 1366–1996. Zarys monograficzny*, Krosno 1996.

Giedroyć F., *Mór w Polsce w wiekach ubiegłych. Zarys historyczny*, Warszawa 1899.

Gliwa A., *Chronologia i zasięg terytorialny napadów tatarskich na ziemię przemyską i sanocką w latach 1620–1629*, „Rocznik Przemyski", t. 33, 1997, z. 3, s. 21–40.

Gliwa A., *Działania militarne na obszarze Rusi Czerwonej podczas inwazji wojsk siedmiogrodzko-kozackich w 1657 r. Zniszczenia i straty materialne na terenie ziemi przemyskiej*, „Rocznik Przemyski", t. 46, 2010, z. 1, s. 9–93.

Gliwa A., *Kraina upartych niepogód. Zniszczenia wojenne na obszarze ziemi przemyskiej w XVII wieku*, Przemyśl 2013.

Gliwa A., *Najazd szwedzki na Ruś Czerwoną w 1656 r. Zniszczenia i straty materialne na obszarze ziemi przemyskiej*, „Rocznik Przemyski", t. 47, 2011, z. 1, s. 3–39.

Gliwa A., *Wykaz zniszczeń we wsiach i miastach ziemi przemyskiej po najeździe tatarskim z 1672 roku (cz. 1)*,

„Prace Historyczno-Archiwalne", t. 13, 2003, s. 129–184. Gottfried K., *Jarosław w XVIII wieku*, Jarosław 1937.

Gottfried K., *Z przeszłości Radymna*, „Rocznik Przemyski", t. 10, 1965, z. 3, s. 115–188.

Guldon Z., Wijaczka J., *Zarazy a zaludnienie i gospodarka Polski w dobie wielkiej wojny północnej*, w: *Rzeczpospolita w dobie wielkiej wojny północnej*, red. J. Muszyńska, Kielce 2001, s. 199–215.

Gwoździcki W., *Dzieje miasteczka i parafii Czudec*, Przemyśl 1992.

Hauser L., *Monografia miasta Przemyśla*, Przemyśl 1883 (przedruk: Przemyśl 1991).

Horn M., *Chronologia i zasięg najazdów tatarskich na ziemie Rzeczypospolitej w latach 1600–1647*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości", t. 8, 1962, z. 1, s. 3–71.

Horn M., *Epidemie chorób zakaźnych na Rusi Czerwonej w latach 1600–1647*, „Studia Historyczne", t. 11, 1968, z. 1 (40), s. 13–31.

Horn M., *Klęski pożarów w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1600–1651*, „Sprawozdania Wydziału I Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za 1966 r.", Seria A, 1968, nr 4, s. 24–42.

Horn M., *Ruch budowlany w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550–1650 na tle przesłanek urbanizacyjnych*, Opole 1968 (Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, Seria B: Studia i Monografie, t. 23).

Horn M., *Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605–1633 na Ruś Czerwoną*, Wrocław–Warszawa– Kraków 1964.

Horn M., *Zaludnienie miast ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XVII w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych", t. 31, 1970, s. 85–100.

Hoszowski S., *Klęski elementarne w Polsce w latach 1587–1648*, w: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. Z. Budkowa et al., Warszawa 1960, s. 453–465.

Jaśkiewicz B., *Sześć wieków Brzozowa*, Kraków 1959.

Kamiński A., *Zniszczenia wojenne w Małopolsce i ich skutki w okresie najazdu szwedzkiego 1655–1660*, w: *Polska w okresie drugiej wojny północnej 1655–1660*, t. 2, red. A. Przyboś, Warszawa 1957, s. 345–381.

Karpiński A., *W walce z niewidzialnym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*, Warszawa 2000.

Karpiński A., Nowosielska E., *Pożary w miastach Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa ekonomiczne, społeczne i kulturowe*, Warszawa 2021.

Kieferling K., *Jarosław w czasach Anny Ostrogskiej (1594–1635). Szkice do portretu miasta i jego właścicielki*, Przemyśl 2008.

Kiryk F., *Miasta regionu mieleckiego do połowy XVII wieku. Mielec, Przecław, Radomyśl Wielki, Rzochów*, w: *Mielec. Dzieje miasta i regionu*, t. 1, red. F. Kiryk, Mielec 1984, s. 142–235.

Kiryk F., *Miasto Rymanów od XV do schyłku XVIII stulecia. Zabudowa i ludność*, w: *Rymanów. Dzieje miasta i Zdroju*, red. F. Kiryk, Rymanów 1985, s. 25–85.

Kiryk F., *Zarys dziejów Bukowska do roku 1795*, „Rocznik Sanocki", t. 1, 1963, s. 135–150.

Kiryk F., Mateszew S., *Zarys dziejów Tyczyna do roku 1772*, w: *600 lat Tyczyna (1368–1968)*, red. T. Kowalski, Rzeszów 1973.

Kotula F., *Próby ekonomicznego ratunku miast w drugiej połowie XVIII w. (na przykładzie Rzeszowa, Łańcuta i Przeworska)*, „Prace Humanistyczne Rzeszowskiego TPN", t. 2, 1971, s. 131–192.

Kowalski W., *Dobczyce*, Kraków 1969.

Kracik J., *Pokonać czarną śmierć. Staropolskie postawy wobec zarazy*, Kraków 1991. Kramarz W., *Ludność Przemyśla w latach 1521–1921*, Przemyśl 1930.

Krawczuk W., Miodunka P., Nabiałek K., *Dzieje Wojnicza od XVI do XVIII wieku*, Wojnicz 2009. Kryciński S., *Pogórze przemyskie. Przewodnik*, Pruszków 2007.

Kubala L., *Wojna brandenburska i najazd Rakoczego w roku 1656 i 1657*, w: L. Kubala, *Szkice historyczne. Seria IV i V*, Warszawa 1914–1917.

Kula W., *Teoria klęsk elementarnych i zniszczeń wojennych*, w: W. Kula, *Rozwój gospodarczy Polski XVI–XVIII w.*, Warszawa 1993, s. 126–140.

Kus J., *„Ogień jarosławski" w 1625 r.*, „Przemyskie Zapiski Historyczne", R. 8–9, 1991–1992, s. 207–214. Leniek J., Herzig F., Leśniak F., *Dzieje miasta Tarnowa*,

Tarnów 1911.

Leśniak F., *Krosno w czasach Odrodzenia. Studia nad społeczeństwem miasta*, Kraków 1992. Leśniak F., *Rzemieślnicy i kupcy w Krośnie (XVI – pierwsza połowa XVII wieku)*, Kraków 1999.

Lisowski A., *Antropogeniczne uwarunkowania klęsk żywiołowych*, „Przegląd Geograficzny", t. 68, 1996, z. 1–2, s. 67–78.

Łańcut. Studia i szkice z dziejów miasta, red. W. Bonusiak, Rzeszów 1997.

Łańcut. Zarys rozwoju przestrzennego od powstania do współczesności, red. J. Malczewski, Łańcut 1999. Majcher K., *Bobowa. Historia, ludzie, zabytki*, Bobowa 1991.

Malczewski J., *Dzieje Rzeszowa do 1914*, Rzeszów 1985.

Markowicz M., *Najazd Rakoczego na Polskę 1657*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2011.

Miasta polskie w średniowieczu i czasach nowożytnych, t. 1–2, red. P. Gołdyn, Kraków 2008.

Miasta polskie w tysiącleciu, t. 1–2, red. M. Siuchciński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1967.

Miasto i gmina Ciężkowice, red. S. Mandelowski, Krosno 2010. Michalak J., *Jedlicze i okolice*, Krosno 1996.

Mielec. Dzieje miasta i regionu, t. 1, red. F. Kiryk, Mielec 1984.

Mielec. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu, t. 2–3, red. F. Kiryk, Mielec 1988–1994.

Miodunka P., *Społeczeństwo i gospodarka miasta Pilzna w XVII i XVIII wieku*, w: *Pilzno. Wybrane zagadnienia z dziejów miasta*, red. B. Stanaszek, Pilzno 2013, s. 95–130.

Motylewicz J., *Dzieje Kańczugi*, Przemyśl 1984.

Motylewicz J., *Krasiczyn w drugiej połowie XVIII w.*, „Przemyskie Zapiski Historyczne", t. 3, 1985, z. 3, s. 99–111.

Motylewicz J., *Łańcut w XIV–XVIII wieku. Wybrane zagadnienia z dziejów miasta*, cz. 1–2, „Rocznik Przemyski", t. 28, 1991, z. 2, s. 155–184; t. 29–30, 1994, z. 3, s. 169–188.

Motylewicz J., *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku*, Przemyśl–Rzeszów 1993.

Motylewicz J., *Obciążenia wojskowe w czasie wielkiej wojny północnej i ich wpływ na przemiany społeczne i etniczne*, w: *Rzeczpospolita w dobie wielkiej wojny północnej*, red. J. Muszyńska, Kielce 2001, s. 225–237. Motylewicz J., *Społeczeństwo Przemyśla w XVI i XVII wieku*, Rzeszów 2005.

Motylewicz J., *Straty i zniszczenia wojenne oraz klęski elementarne w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w pierwszej połowie XVIII wieku*, „Studia Przemyskie", t. 1, 1993, s. 71–85.

Muszyńska J., *Straty demograficzne i zniszczenia gospodarcze w Małopolsce w połowie XVII wieku. Problemy badawcze*, w: *Rzeczpospolita w latach potopu*, red. J. Muszyńska, J. Wijaczka, Kielce 1996, s. 275–289.

Muszyńska J., *Zniszczenia wojenne w połowie XVII wieku a gospodarka Rzeczypospolitej*, w: *Wojny północne w XVI–XVIII wieku w czterechsetlecie bitwy pod Kircholmem*, red. B. Dybaś, Toruń 2007.

Nagielski M. et al., *Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655–1660*, Warszawa 2015.

Namaczyńska S., *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1648–1696*, t. 1: *Zjawiska meteorologiczne i pomory*, Lwów 1937.

Nowak T., *Nowy Sącz i Sądecczyzna w latach potopu szwedzkiego (1655–1657)*, „Rocznik Sądecki", t. 13, 1972, s. 19–39.

Orłowicz M., *Jarosław. Jego przeszłość i zabytki*, Lwów–Warszawa 1921.

Pęckowski J., *Dzieje miasta Rzeszowa do końca XVIII wieku*, Rzeszów 1913 (przedruk: Krosno 2002).

Pięć wieków Rzeszowa, XIV–XVIII, red. F. Błoński, Warszawa 1958.

Pilzno. Wybrane zagadnienia z dziejów miasta, red. B. Stanaszek, Pilzno 2013.

Polska w okresie drugiej wojny północnej 1655–1660, t. 2, red. A. Przyboś, Warszawa 1957.

Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym, t. 7: *Ruś Czerwona*, cz. 1–2, wyd. A. Jabłonowski, Warszawa 1902–1903.

Polskie miasta i miasteczka. Niezwykły przewodnik, red. R. Kąkol, E. Kacewicz, Warszawa 2010.

Pożary w miastach Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa ekonomiczne, społeczne i kulturowe. Katalog, oprac. A. Karpiński, Warszawa 2020.

Półćwiartek J., *Położenie ludności wiejskiej starostwa leżajskiego w XVI–XVIII wieku*, Przemyśl 1972.

Półćwiartek J., *Ziemie czerwonoruskie czasów wielkiej wojny północnej. Charakter rozkładu gospodarczego i głębokich zmian społecznych*, w: *Rzeczpospolita w dobie wielkiej wojny północnej*, red. J. Muszyńska, Kielce 2001, s. 263–277.

Półćwiartek J., *Zniszczenia ostatniego najazdu tatarskiego w 1672 r. na obszarze ziemi sanockiej (w aneksie taryfa domów ziemi sanockiej z 1674 roku)*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny", t. 7–8, 1994, s. 17–42.

Prochaska A., *Jaśliska, miasteczko i klucz biskupów przemyskich*, „Przewodnik

Naukowy i Literacki", t. 17, 1889, z. 1–7, s. 58–77, 181–188, 263–270, 368–375, 464–473, 563–572, 650–662.

Prochaska A., *Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studyjum z historyi polsko-czeskiéj*, osobne odbicie z Rozpraw Akademii Umiejętności, 1877.

Prochaska A., *Przedmowa do Akt Grodzkich i Ziemskich z czasów Rzeczypospolitej Polskiej*, Lwów 1901.

Pruchnik. Studia z dziejów miasta i okolic, red. M. Wolski, Kraków 2018.

Przyboś K., *Operacja zimowo-wiosenna Karola X Gustawa w 1656 roku w ziemi przemyskiej*, w: *Rzeczpospolita w latach potopu*, red. J. Muszyńska, J. Wijaczka, Kielce 1996, s. 275–288.

Ptaśnik J., *Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce*, Warszawa 1949.

Ropczyce. Zarys dziejów, red. W. Bonusiak, F. Kiryk, Rzeszów 1991.

Rusiński W., *Straty i zniszczenia w czasie wojny szwedzkiej (1655–1660)*, w: *Polska w okresie drugiej wojny północnej 1655–1660*, t. 2, red. A. Przyboś, Warszawa 1957, s. 261–306.

Rusiński W., *Uwagi o zniszczeniach po wojnach z połowy XVII w.*, w: *Polska w okresie drugiej wojny północnej 1655–1660*, t. 2, red. A. Przyboś, Warszawa 1957, s. 427–434.

Sahanowicz H., *Wojna daleka a bliska. Problem wpływu wojen pierwszej połowy XVII wieku na społeczeństwo*, w: *Wojny północne w XVI–XVIII wieku*, red. B. Dybaś, Toruń 2007, s. 225–232.

Sanok. Dzieje miasta, red. F. Kiryk, Kraków 1995. Sarna W., *Opis powiatu jasielskiego*, Jasło 1908.

Sarna W., *Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Przemyśl 1898 (przedruk: Krosno 1997).

Siedem wieków Przeworska. Szkice, studia i materiały z dziejów miasta, red. A. Kunysz, Rzeszów 1974.

Sołtys W., *Klęski elementarne w ziemi sanockiej w XVII w. i ich wpływ na życie mieszkańców*, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku", 1984, nr 28, s. 56–76.

Srogosz T., *Staropolskie postrzeganie klęsk elementarnych*, w: *Staropolski ogląd świata. Materiały z konferencji, Wrocław, 23–24 października 2004*, red. B. Rok, F. Wolański, Wrocław 2004, s. 151–158.

Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic. Zbiór artykułów, red. S. Cynarski, Rzeszów 1980.

Studia sandomierskie. Materiały do dziejów miasta Sandomierza i regionu

sandomierskiego, cz. 1–2, red. T. Wąsowicz, J. Pazdur, Sandomierz 1967.

Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego, red. J. Garbacik, Kraków 1964.

Sygański J., *Historia Nowego Sącza od wstąpienia dynastii Wazów do pierwszego rozbioru Polski*, t. 1–3, Nowy Sącz 1985.

Szczeklik K., *Pilzno i pilźnianie*, Kraków 1911.

Sześć wieków Dynowa, red. B. Jaśkiewicz, B. Meissner, Brzozów 1959.

Szewczuk J., *Kronika klęsk elementarnych w Galicji w latach 1772–1848*, Lwów 1939.

Szkice z dziejów Sędziszowa Małopolskiego i okolicy, red. K. Baczkowski, Sędziszów–Rzeszów 1983. Ślawski T., *Biecz. Szkice historyczne*, Biecz 2002.

Tarnów. Dzieje miasta i regionu, cz. 1: *Czasy przedrozbiorowe*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, Tarnów–Rzeszów 1981.

Topolski J., *Uwagi o badaniach nad wpływem zniszczeń wojennych w połowie XVII w. na sytuację ekonomiczną kraju*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza", t. 6, 1960, z. 1, s. 463–478.

Trzyna E., *Kwestia zniszczeń wojennych i wojskowych oraz zahamowanie rozwoju gospodarczego królewszczyzn województwa krakowskiego w drugiej połowie XVII wieku*, „Małopolskie Studia Historyczne", t. 8, 1965, z. 1–2, s. 71–94.

Tysiąc lat Przemyśla. Zarys historyczny, cz. 1–2, red. F. Persowski, A. Kunysz, J. Olszak, Rzeszów 1976.

Ujma M., *„Gazette de France" wobec sytuacji politycznej Rzeczypospolitej przed konfederacją tarnogrodzką*, w: *Rzeczpospolita w dobie wielkiej wojny północnej*, red. J. Muszyńska, Kielce 2001, s. 419–441.

Walawender A., *Badanie klęsk elementarnych. Metoda i znaczenie*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych", t. 1, 1931, s. 79–88.

Walawender A., *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450–1586*, t. 1: *Zjawiska meteorologiczne i pomory*, Lwów 1932; t. 2: *Zniszczenia wojenne i pożary*, Lwów 1935.

Walawender A., *Obrona przed zarazami w Polsce na przełomie wieków średnich*, „Archiwum Historii Medycyny", t. 20, 1957, nr 1–2, s. 17–34.

Werchracki R., *Klęski elementarne w Polsce w latach 1587–1647*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie", R. 18, 1938, z. 3, s. 321–326.

Wład P., *Województwo przemyskie. Zarys historyczny*, Przemyśl 1996. Włodek L., *Zarys dziejów Birczy*, Przemyśl 1981.

Wojna polsko-szwedzka 1655–1660, red. J. Wimmer, Warszawa 1973.

Wojtowicz P., *Szlak wyprawy Rakoczego*, „Teki Historyczne", t. 11, 1960–1961, s.

97–117. Wolski K., *Powiat Radymno. Zarys społeczno-gospodarczy*, Przemyśl 1964.

Wyrobek J., *Ważniejsze dokumenty do historii miasta Dębicy*, cz. 1–2, 3–4, „Dębickie Źródła Historyczne", z. 6–7, Dębica 2011–2013.

Z dziejów Tyczyna i regionu, red. A. Zielecki, Tyczyn 1998.

Ziemia przemyska. Rys historyczno-krajoznawczy, red. K. Szwajca, Kraków 1963. *Zniszczenia gospodarcze w połowie XVII wieku*, praca zbiorowa, Warszawa 1957. *Życie gospodarcze ziemi sanockiej od XVI do XX wieku*, red. R. Lipelt, Sanok 2004.

Radosław Poniat, Piotr Guzowski **Głuchoniemcy w świetle analizy demograficznej (XVII–XIX wiek)**

A'Hearn B., Baten J., Crayen D., *Quantifying Quantitative Literacy. Age Heaping and the History of Human Capital*, „The Journal of Economic History", t. 69, 2009, z. 3, s. 783–808.

A'Hearn B., Delfino A., Nuvolari A., *Rethinking Age Heaping. A Cautionary Tale from Nineteenth-Century Italy*, „The Economic History Review", t. 75, 2022, z. 1, s. 111–137.

Antosik S., *Famine in the Kingdom of Poland in the Mid-19th Century, Exemplified by the Augustów Governorate*,

„Przeszłość Demograficzna Polski", t. 45, 2023, s. 127–149.

Budzyński Z., *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 1: *Statystyka wyznaniowa i etniczna*, Przemyśl–Rzeszów 2005; t. 3: *Studia z dziejów społecznych*, Przemyśl–Rzeszów 2008.

Budzyński Z., *Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 1–2, Przemyśl–Rzeszów 1993.

Chojecki D., *Od społeczeństwa tradycyjnego do nowoczesnego. Demografia i zdrowotność głównych ośrodków miejskich Pomorza Zachodniego w dobie przyśpieszonej industrializacji i urbanizacji w Niemczech (1871–1913)*, Szczecin 2014.

Danowska E., *Zapobieganie i walka z epidemiami na południowo-wschodniej granicy Rzeczypospolitej za czasów króla Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Studia Historyczne", t. 60, 2017, z. 1, s. 25–40.

Dennison T., Ogilvie S., *Does the European Marriage Pattern Explain Economic Growth?*, „The Journal of Economic History", t. 74, 2014, z. 3, s. 651–693.

Dobrzyński J., *Marriages in the Parish of Płonka Kościelna in the Years 1826–1864*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 41, 2019, s. 157–176.

Efron B., *Better Bootstrap Confidence Intervals*, „Journal of the American Statistical Association", t. 82 (397), 1987, s. 171–185.

Gieysztorowa I., *Badania demograficzne na podstawie metryk parafialnych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", t. 10, 1962, z. 1–2, s. 103–121.

Gieysztorowa I., *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976.

Guzowski P., *The Origins of the European Marriage Pattern in Early Modern Period from the Perspective of*

Polish History, „Acta Poloniae Historica", t. 108, 2013, s. 5–44.

Guzowski P., Kuklo C., Poniat R., *O metodach pomiaru natężenia epidemii i zaraz w preindustrialnej Europie w demografii historycznej*, w: *Epidemie w dziejach Europy. Konsekwencje społeczne, gospodarcze i kulturowe*, red. K. Polek, Ł.T. Sroka, Kraków 2016, s. 119–144.

Janicka I., *Sina śmierć z Azji. Epidemie cholery w północno-zachodnich guberniach Cesarstwa Rosyjskiego w XIX wieku*, Gdańsk 2021.

Kędelski M., *Ewolucja umieralności i trwania życia ludności miasta Poznania w wiekach XIX i XX*, „Studia Demograficzne", t. 84, 1986, z. 2, s. 3–27.

Kopczyński M., *Młodość i młodzież na Kujawach w XVIII wieku. Rzecz o czeladzi i służbie w świetle parafialnych spisów mieszkańców z 1791 roku*, „Przegląd Historyczny", t. 86, 1995, z. 3–4, s. 329–350.

Kopczyński M., *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998. Kuklo C., *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.

Kuklo C., *Did the Abolition of Serfdom Affect the Life Cycle of Peasants in the Western Part of the Grodno Governorate in the 19th and Early 20th Centuries?*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 42, 2020, s. 37–73.

Kuklo C., *Ludzie starzy na wsi podlaskiej w dobie reform agrarnych w Rosji w XIX wieku*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym", t. 62, 2022, z. 2, s. 77–103.

Kuklo C., *Rodzina w osiemnastowiecznej Warszawie*, Białystok 1991.

Liczbińska G., Sobkowiak A., *Did the Sex Ratio at Birth Reflect Social and Economic Inequalities? The Pilot Study from the Poznań Province, 1875–1913*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 42, 2020, s. 95–121.

Liczbińska G. et al., *Ambient Temperature-Related Sex Ratio at Birth in Historical Urban Populations. The Example of the City of Poznań, 1848–1900*, „Scientific Reports", t. 14, 2024, z. 1, 14001, https://doi. org/10.1038/s41598-024-64799-7

Minakowski M.J., *Sex and Mortality. Changes in the Age Distribution of the Deceased According to Polish Press Obituaries, 1845–1939*, „Przeszłość

Demograficzna Polski", t. 45, 2023, s. 101–125.

Miodunka P., *Chłopi południowej Małopolski wobec kryzysów żywnościowych od XVII do poł. XIX wieku*, Kraków 2024.

Miodunka P., *Kryzysy demograficzne w Małopolsce w końcu XVII i pierwszej połowie XVIII wieku. Zarys problematyki*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 37, 2015, z. 4, s. 7–37.

Ogórek B., *Populacja Krakowa w kontekście długofalowych procesów demograficznych na przełomie XIX i XX wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 32, 2013, s. 25–87.

Piasecki E., *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa–Wrocław 1990.

Pietrowcew P., *The Influence of the Liturgical Calendar on the Seasonality of Conception in Early Modern Poland and Silesia*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 45, 2023, s. 39–71.

Rachwał P., *Ruch naturalny ludności rzymskokatolickiej w Lubelskiem w świetle rejestracji metrykalnej z lat 1582–1900*, Lublin 2019.

Rachwał P., Szady B., *Obszar parafii jako czynnik źródłotwórczy rejestracji metrykalnej w dekanacie Kazimierz na przełomie XVIII i XIX wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski", t. 38, 2016, z. 2, s. 35–72.

Rejman S., *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne*, Rzeszów 2006.

Singh A. et al., *Development of the India Patriarchy Index. Validation and Testing of Temporal and Spatial Patterning*, „Social Indicators Research", t. 159, 2022, s. 351–377.

Solarz M.W., Raczyńska-Kruk M., *Głuchoniemcy, Taubdeutsche, Walddeutsche – przyczynek do biografii pojęcia*, „Prace i Studia Geograficzne", t. 68, 2023, z. 2, s. 113–127.

Srogosz T., *Dżuma ujarzmiona? Walka z czarną śmiercią za Stanisława Augusta*, Wrocław 1997.

Szołtysek M., *Rethinking East-Central Europe. Family Systems and Co-Residence in the Polish-Lithuanian Commonwealth*, t. 1–2, Bern 2015.

Szołtysek M., Poniat R., Gruber S., *Age Heaping Patterns in Mosaic Data*, „Historical Methods. A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History", t. 51, 2018, z. 1, s. 13–38.

Szołtysek M. et al., *Inferring "Missing Girls" from Child Sex Ratios in Historical Census Data*, „Historical Methods. A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History", t. 55, 2022, z. 2, s. 98–121.

Szołtysek M. et al., *The Patriarchy Index. A New Measure of Gender and*

Generational Inequalities in the

Past, „Cross-Cultural Research", t. 51, 2017, z. 3, s. 228–262.

Zamorski K., *Początki przejścia demograficznego w Polsce*, „Studia Demograficzne", 1993, nr 2 (112), s. 15–22.

Zamorski K., *Transformacja demograficzna w Galicji na tle przemian ludnościowych innych obszarów Europy Środkowej w drugiej połowie XIX i na początku XX w.*, Kraków 1991.

Joanna Nikel **Walddeutsche w polityce narodowościowej nazistowskich Niemiec podczas drugiej wojny światowej**

Bałuk-Ulewiczowa T., *Wyzwolić się z błędnego koła. Institut für Deutsche Ostarbeit w świetle dokumentów Armii Krajowej i materiałów zachowanych w Polsce*, Kraków 2004.

Belzyt L.C., *Drang nach Osten: cywilizacja z Zachodu?*, w: *Polsko-niemieckie miejsca pamięci*, t. 2: *Wspólne/Oddzielne*, red. R. Traba et al., Warszawa 2015, s. 207–242.

Broszat M., *Nationalsozialistische Polenpolitik 1939–1945*, Stuttgart 1961.

Brożek A., *Przesiedleńcy w Niemczech. Charakterystyka demograficzna*, Katowice 1963.

Chinciński T., *Forpoczta Hitlera. Niemiecka dywersja w Polsce w 1939 roku*, Gdańsk–Warszawa 2010. Czapliński M., *Niemiecka polityka kolonialna*, Poznań 1992.

Dobrowolski H., *Powiat jasielski w okresie międzywojennym*, w: *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, red. J. Garbacik, Kraków 1964.

Ebeling F., *Geopolitik. Karl Haushofer und seine Raumwissenschaft 1919–1945*, Berlin 1994.

Eberhardt P., *Geneza i rozwój niemieckiej doktryny Lebensraumu*, „Przegląd Geograficzny", t. 80, 2008, z. 2, s. 175–198.

Eberhardt P., *Geneza niemieckiej koncepcji „Mitteleuropy"*, „Przegląd Geograficzny", t. 77, 2005, z. 4, s. 463–483.

Eberhardt P., *Koncepcje geopolityczne Karla Haushofera*, „Przegląd Geograficzny", t. 81, 2009, z. 4, s. 527–549.

Eberhardt P., *Poglądy antropogeograficzne i geopolityczne Friedricha Ratzla*, „Przegląd Geograficzny", t. 87, 2015, z. 87, s. 199–224.

Gogola Z., *Ołpiny śladami przodków*, Kraków 2016.

Gottschall L.M., *Die Sektion „Rassenund Volkstumsforschung" am Krakauer*

„Institut für Deutsche Ostarbeit". Mitwirkende aus Wiener Völkerkunde und Anthropologie, w: *Völkerkunde zur NS-Zeit aus Wien (1938–1945)*, red. A. Gingrich, P. Rohrbacher, t. 1, Wien 2021, s. 1181–1214.

Grzywacz-Świtalski L., *Z walk na Podkarpaciu*, Warszawa 1971.

Hansen G., *Schulpolitik als Volkstumspolitik. Quellen zur Schulpolitik der Besatzer in Polen 1939–1945*, Münster–New York 1994.

Harvey E., *Der Osten braucht dich! Frauen und nationalsozialistische Germanisierungspolitik*, Hamburg 2010.

Heinemann I., *Rasa, ziemia, niemiecka krew. Główny Urząd Rasy i Osadnictwa SS i nowy porządek rasowy Europy*, przeł. J. Górny, Gdańsk 2014.

Hipler B., *Hitlers Lehrmeister. Karl Haushofer als Vater der NS-Ideologie*, St. Ottilien 1996.

Ingrao C., *Obietnica Wschodu. Nazistowskie nadzieje i ludobójstwo 1939–1943*, przeł. J. Jedliński, Warszawa 2022.

Jacobsen H.-A., *Karl Haushofer. Leben und Werk*, t. 1–2, Boppard am Rhein 1979.

Jansen C., Weckbecker A., *Der „Volksdeutsche Selbstschutz" in Polen 1939/1940*, München 1992. Kaczmarek R., *Polacy w Wehrmachcie*, Kraków 2010.

Karaś H., *Słowniki gwarowe z obszaru tzw. osadnictwa głuchoniemieckiego jako źródło do badań germanizmów leksykalnych*, „Gwary Dziś", t. 16, 2023, s. 83–97.

Kornat M., *Polska sowietologia i niemieckie Ostforschung. O Instytucie Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej w Wilnie i Instytucie Gospodarki Wschodnioeuropejskiej w Królewcu*, „Polski Przegląd Stosunków Międzynarodowych", 2017, nr 7, s. 43–70.

Krasuski J., *Historia Rzeszy Niemieckiej 1871–1945*, Poznań 1986.

Kucharczyk G., *Histeria i pogarda. Antypolonizm w Republice Weimarskiej*, Warszawa 2025.

Lemberg H., *Drang nach Osten – mit i rzeczywistość*, w: *Polacy i Niemcy. Historia, kultura, polityka*, red. A. Lawaty, H. Orłowski, Poznań 2003, s. 33–39.

Listy Matki. Anna Augustyn, oprac. A. Augustyn, J. Augustyn, Kraków 2017. Ludendorff E., *Wojna totalna*, przeł. F. Schoerner, Ożarów Mazowiecki 2022.

Łysoń R., *Niemiecka administracja cywilna w systemie okupacyjnym Królestwa Polskiego w latach 1914(1915)– 1918. Organizacja, rola i znaczenie*, w: *Pierwsza niemiecka okupacja. Królestwo Polskie i kresy wschodnie pod okupacją mocarstw centralnych 1914–1918*, red. G. Kucharczyk, Warszawa 2019, s. 293–385.

Madajczyk C., *Generalna Gubernia w planach hitlerowskich. Studia*, Warszawa 1961.

Mącior-Majka B., *Generalny Plan Wschodni. Aspekty ideologiczny, polityczny i*

ekonomiczny, Kraków 2007.

Mendys M., Mendys W., *Z badań nad zniszczeniami gospodarczymi w powiecie jasielskim w latach 1939–1945*, w: *Studia nad okupacją hitlerowską południowo-wschodniej części Polski*, red. S. Zabierowski, t. 1, Rzeszów 1976.

Naumann F., *Mitteleuropa*, Berlin 1915.

Naumann F., *Mitteleuropa. Nowy porządek w sercu Europy*, przeł. K. Markiewicz, Warszawa 2022. Olejnik L., *Zdrajcy narodu? Losy volksdeutschów w Polsce po II wojnie światowej*, Warszawa 2006. Paczyńska I., *Aktion gegen Universitäts-Professoren (Kraków, 6 listopada 1939 roku) i okupacyjne losy aresztowanych*, Kraków 2019.

Pajewski J., *„Mitteleuropa". Studia z dziejów imperializmu niemieckiego w dobie pierwszej wojny światowej*, Poznań 1959.

Pospieszalski K.M., *Hitlerowskie „prawo" okupacyjne w Polsce. Cz. II. Generalna Gubernia. Wybór dokumentów i próba syntezy*, Poznań 1958.

Röskau-Rydel I., *Volksdeutsche w Krakowie i dystrykcie krakowskim Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1941*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne", t. 149, 2022, z. 4, s. 721–739.

Rybicka A., *Instytut Niemieckiej Pracy Wschodniej / Institut für Deutsche Ostarbeit. Kraków 1940–1945*, Warszawa 2002.

Schafft G.E., *Od rasizmu do ludobójstwa. Antropologia w Trzeciej Rzeszy*, przeł. T. Bałuk-Ulewiczowa, Kraków 2006.

Seltmann U. von, *Gabi i Uwe. Mój dziadek zginął w Auschwitz. A mój był esesmanem*, przeł. K. Weintraub, Warszawa 2012.

Skowroński K., *Wysiedlenia ludności polskiej w widłach Wisły i Sanu w latach okupacji 1939–1943*, w: *Studia nad okupacją hitlerowską południowo-wschodniej części Polski*, red. S. Zabierowski, t. 1, Rzeszów 1976.

Strazhas A., *Deutsche Ostpolitik im Ersten Weltkrieg. Der Fall Ober Ost 1915–1917*, Wiesbaden 1993. Wanklyn H., *Friedrich Ratzel. A Biographical Memoir and Bibliography*, Cambridge 1961.

Wardzyńska M., *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce. Intelligenzaktion*, Warszawa 2009.

Wieliczko M., *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1974.

Wippermann W., *Der „deutsche Drang nach Osten". Ideologie und Wirklichkeit eines politischen Schlagworts*, Darmstadt 1981.

Wolff-Powęska A., Schulz E., *Przestrzeń i polityka. Z dziejów niemieckiej myśli politycznej*, Poznań 2000.

Woźniakowski K., *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego*

Gubernatorstwa (1939–1945), Kraków 1997.

Wójcik K., *Obraz Głuchoniemców w narodowosocjalistycznym miesięczniku „Kolonistenbriefe/Listy Kolonistów" 1941–1944*, „Studia Niemcoznawcze", t. 67, 2022, s. 171–186.

Wójcik K., *Volksdeutsche w dystrykcie lubelskim w ramach interpretacyjnych „Krakauer Zeitung" w latach 1939–1944*, „Acta Neophilologica", t. 22, 2020, z. 2, s. 17–27.

Źródła internetowe

Żygadło K., *„ …nie byłem trzciną, więc czemu się chwiałem?". Wojenne losy dzieci z Markowej*, 2011, https:// web.archive.org/web/20140513223415/http://www.uczyc-sie-z-historii.pl/pl/pobierz/454 [dostęp: 15.07.2024].

Katarzyna Wójcik **Głuchoniemcy/Walddeutsche w prasie i literaturze Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1944**

Bałuk-Ulewiczowa T., *Wyzwolić się z błędnego koła. Institut für Deutsche Ostarbeit w świetle dokumentów Armii Krajowej i materiałów zachowanych w Polsce*, Kraków 2004.

Borcz H., *Parafia Markowa w okresie staropolskim i do schyłku XIX stulecia*, w: *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, red. W. Blajer, J. Tejchma, Markowa 2005, s. 72–189.

Fielitz W., *Das Stereotyp des Wolhyniendeutschen Umsiedlers. Popularisierungen zwischen Sprachinselforschung und Nationalsozialistischer Propaganda*, Marburg 2000.

Gaworski I., *Vierteljahresschrift „Die Burg" als Element nationalsozialistischer Geschichtsund Kulturpropaganda im Generalgouvernement*, „Studia Niemcoznawcze", t. 11, 1995, s. 235–264.

Hansen G., *Schulpolitik als Volkstumspolitik. Quellen zur Schulpolitik der Besatzer in Polen 1939–1945*, Münster–New York 1994.

Jockheck L., *Propaganda im Generalgouvernement. Die NS-Besatzungspresse für Deutsche und Polen 1939–1945*, Osnabrück 2006.

Klee E., *Das Personenlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945*, Hamburg 2021.

Kołtunowski P., *Charakterystyka hitlerowskiego dziennika „Krakauer Zeitung"*, „Zeszyty Prasoznawcze", t. 112, 1987, z. 2, s. 41–56.

Kołtunowski P., *Die deutsche Presse im besetzten Polen 1939–1945. Die Hitlerpropaganda gegenüber dem Generalgouvernement*, „Annales Universitatis

Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia", t. 51, 1996, s. 249–269.

Kołtunowski P., *„Krakauer Zeitung" w systemie propagandy hitlerowskiej*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej", t. 25, 1986, z. 2, s. 41–63.

Kołtunowski P., *Strategia propagandy hitlerowskiej w Generalnym Gubernatorstwie na podstawie „Krakauer Zeitung" (1939–1945). Studium historyczno-filologiczne*, Lublin 1990.

Lattermann A., *Kurt Lück gefallen*, „Deutsche Monatshefte", R. 8, 1942, z. 10–12, s. 375–381.

Lehr S., *Ein fast vergessener „Osteinsatz". Deutsche Archivare im Generalgouvernement und im Reichskommissariat Ukraine*, Düsseldorf 2007.

Madajczyk C., *Generalna Gubernia w planach hitlerowskich. Studia*, Warszawa 1961.

Orłowski H., *Das Feuilleton der „Krakauer Zeitung" (1939–1945) und die Weimarer Klassik*, w: *Das Dritte*

Weimar. Klassik und Kultur im Nationalsozialismus, red. L. Ehrlich, Köln 1999, s. 89–102.

Orłowski H., *„Krakauer Zeitung" 1939–1945. Auch ein Kapitel deutscher Literaturgeschichte im Dritten Reich*, „Text und Kontext", 1980, nr 8, s. 411–418.

Orłowski H., *„Raumgebundene Zwecksetzung" als Richtlinie im Feuilleton der „Krakauer Zeitung"*, w: *Reflexe und Reflexionen von Modernität 1933–1945*, red. E. Schütz, G. Streim, Bern 2002, s. 293–310.

Rybicka A., *Instytut Niemieckiej Pracy Wschodniej / Institut für Deutsche Ostarbeit. Kraków 1940–1945*, Warszawa 2002.

Schimmelpfennig D., *Hans Venatier – der völkische Erzieher*, w: *Dichter für das „Dritte Reich"*, red. R. Düsterberg, Bielefeld 2011, s. 231–268.

Schmitz-Berning C., *Vokabular des Nationalsozialismus*, Berlin–New York 2007.

Stępnik A., *Mity w wiązaniu narracji historycznej*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym", t. 34, 2015, z. 3, s. 3–23.

Woźniakowski K., *O miejscu polskiej prozy historycznej w kulturze literackiej lat 1939–1945*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis", t. 47, 2007, s. 37–68.

Wójcik K., *Obraz Głuchoniemców w narodowosocjalistycznym miesięczniku „Kolonistenbriefe/Listy Kolonistów" 1941–1944*, „Studia Niemcoznawcze", t. 67, 2022, s. 171–186.

Wójcik K., *„Vogt Bartold" von Hans Venatier und „Zew Przodków" von Emilian Haczowski – zwei pseudohistorische Romane desselben Autors (?)*, „Studia Niemcoznawcze", t. 70, 2024, s. 179–192.

Zamojszczyzna – Sonderlaboratorium SS. Zbiór dokumentów polskich i niemieckich z okresu okupacji hitlerowskiej, red. C. Madajczyk, t. 1, Warszawa 1979.

Marta Raczyńska-Kruk **Głuchoniemcy w polskim dyskursie naukowym i publicystycznym od XVIII wieku do końca okresu PRL**

Adalberg S., *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*, Warszawa 1889–1894. Baranowski B., *Sprawy obyczajowe w sądownictwie wiejskim w Polsce wieku XVII i XVIII*, Łódź 1955.

Bełza W., *Iwonicz i jego okolice*, Warszawa–Lwów–Kraków 1885.

Berghaus H., *Die Kultur-Geschichte des deutschen Volks in Bildern*, t. 1, Potsdam 1847.

Bronikowski W., *Drogi postępu chłopa polskiego*, Warszawa 1934. Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.

Burszta J., *Oświecenie i romantyzm a słowiańska etnografia i folklorystyka*, „Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego", t. 57, 1973, s. 5–32.

Bystroń J.S., *Megalomanja narodowa*, Warszawa 1935.

Bystroń J.S., *Ugrupowanie etniczne ludu polskiego*, Kraków 1925 (Krakowskie Odczyty Geograficzne, t. 2). Bystroń J.S., Dynowski W., *Kultura ludowa i ludoznawstwo w Polsce*, Warszawa 1948.

Czajkowski J., *Wiejskie budownictwo mieszkalne w Beskidzie i na przyległym Pogórzu*, „Rocznik Muzeów Województwa Rzeszowskiego", t. 2, 1969, s. 7–255.

Darowski A.W., *Przysłowia polskie odnoszące się do nazwisk szlacheckich i miejscowości*, Poznań 1874. Dąbkowski P., *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*, Lwów 1921.

Dobrowolski K., *Zagadnienia świadomości narodowej w Polsce piastowskiej*, w: *Pamiętnik IV Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu*, cz. 1: *Referaty, sekcja 5*, Lwów 1925.

Doubek F.A., *Ein deutsches Sprachdenkmal aus der Gegend von Łańcut*, „Deutsche Wissenschaftliche Zeitschrift für Polen", t. 13, 1928, s. 66–87.

Fabisz P.W., *Wiadomość o legatach i nuncyuszach apostolskich w dawnej Polsce (1075–1863)*, Ostrów 1864. Fischer A., *Lud polski. Podręcznik etnografji Polski*, Lwów–Warszawa–Kraków 1926.

Foucault M., *Archeologia wiedzy*, przeł. A. Siemek, Warszawa 1977.

Gingrich A., *After the Great War: National Reconfigurations of Anthropology in Late Colonial Times*, w: *Doing Anthropology in Wartime and War Zones*, red. R. Johler, C. Marchetti, M. Scheer, Bielefeld 2010, s. 355–379.

Gombrowicz W., *Ferdydurke*, Warszawa 1937.

Gralak T., *Gdzie pieniądz, tam władza – czyli o teoretycznych możliwościach rozpoznania lokalizacji Gaju Lugijskiego*, „Slavia Antiqua", t. 62, 2021, s. 19–48.

Grodecki R., *Powstanie polskiej świadomości narodowej na przełomie XIII i XIV wieku*, „Przegląd Współczesny", t. 14, 1935, s. 3–35.

Hobsbawm E., *Wiek imperium 1875–1914*, przeł. M. Starnawski, Warszawa 2025. Hobsbawm E., Ranger T., *Tradycja wynaleziona*, przeł. M. Godyń, F. Godyń, Kraków 2008. Iwanowski E., *Rozmowy o Polskiéj Koronie*, t. 1, Kraków 1873.

Jasiewicz Z., *Początki polskiej etnologii i antropologii kulturowej (od końca XVIII wieku do roku 1918)*, Poznań 2011.

Jasiewicz Z., *Skąd, z czym i w jaki sposób etnografia/etnologia/antropologia pojawiła się przed 100 laty w odrodzonym państwie polskim?*, „Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego", t. 102, 2018, s. 41–83.

Karłowicz J., *Lud. Rys ludoznawstwa polskiego*, Lwów 1904.

Karłowicz J., *Przyczynek do zbioru przysłów, piosenek, ucinków i przypowieści od nazw rodowych i miejscowych*,

„Dwutygodnik Naukowy Poświęcony Archeologii, Historyi i Lingwistyce", t. 2, 1879, nr 16, s. 345–352.

Kawalec A., *Galicja w badaniach ks. Franciszka Siarczyńskiego*, „Archiva Ecclesiastica. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych", t. 6, 2013, s. 29–49.

Kawalec A., *Ksiądz Franciszek Siarczyński. Życie i działalność*, Wrocław 2007.

Kawalec A., *Poglądy historiozoficzne i metodologiczne Franciszka Siarczyńskiego*, w: *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 4, red. L. Zaszkilniak, J. Maternicki, Lwów–Rzeszów 2006, s. 107–121.

Kierst W., *Obciążenie stanu wieśniaczego na Rusi Czerwonej (w dawnem Województwie Ruskiem) w obrębie XV. stulecia*, „Przewodnik Naukowy i Literacki", R. 45, nr 11, 1917, s. 1041–1056.

Kolberg O., *List 1121 z 17 IV 1884 roku do Józefa Blizińskiego*, w: *Korespondencja Oskara Kolberga*, cz. 3: *1883–1890*, oprac. M. Turczynowiczowa, Wrocław–Poznań 1969.

Kolberg O., *Sanockie-Krośnieńskie. Część I*, Wrocław–Poznań 1974 (Dzieła Wszystkie, t. 49).

Kolendo J., *Komentarz do tekstu „Germanii" Tacyta*, w: Publiusz Korneliusz Tacyt, *Germania*, przeł. T. Płóciennik, wstęp i komentarz J. Kolendo, Poznań 2015, s. 62–97.

Kołłątaj H., *List H. K. do T. M. z Ołomuńca dnia 15 lipca 1802 r. pisany*,

„Pamiętnik Warszawski", t. 2, 1810, z. 4, s. 27–42.

Kubica G., *Międzywojenna polska etnografia zaangażowana w debatę publiczną a dyskurs nacjonalistyczny*, „Studia Socjologiczne", 2020, nr 3 (238), s. 135–159.
Kuś J., *Stanisław Rymar 1886–1965*, Kraków 1986.

Lelewel J., *Dzieje Polski Joachim Lelewel potocznym sposobem opowiedział, do nich dwanaście krajobrazów skreślił*, Warszawa 1829.

Libera Z., *Etnografia jest praktykowaniem semiotyki (przykład z polskiej etnografii XIX wieku i później)*, „Prace Etnograficzne", t. 49, 2021, z. 3, s. 185–200.

Libera Z., *Etnografia to piękna zabawka w rękach literatów z dworu i miasta w Polsce XIX wieku i później*, Kraków 2022.

Lück K., *Der Mythos vom Deutschen in der polnischen Volksüberlieferung und Literatur*, Posen 1938.

Lück K., *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im ostmitteleuropäischen Raum*, Plauen 1934.

Maciejowski W.A., *Historia prawodawstw słowiańskich*, t. 3, Warszawa 1859.
Mann M., *Wincenty Pol. Studjum biograficzno-krytyczne*, t. 2, Kraków 1906.
Mączak A., *Sukiennictwo wielkopolskie XIV–XVII wiek*, Warszawa 1955.

Michna W., *Geografia dla szkół ludowych*, Kraków 1879.

Naruszewicz A., *Historya narodu polskiego*, t. 1, cz. 1, Warszawa 1824.

Obrębski J., *Problem grup i zróżnicowań etnicznych w etnologii i jego socjologiczne ujęcie (1936)*, w: J. Obrębski,*Dzisiejsi ludzie Polesia i inne eseje*, red. A. Engelking, Warszawa 2005, s. 153–172.

Piontek J., *Spory o etnogenezę Słowian. Retrospekcje i stan obecny*, w: *Collection of Scientific Works Dedicated to the Academician Petar Vlahović*, red. Z. Lakić, Podgorica 2003, s. 199–221.

Pol W., *Historyczny obszar Polski. Rzecz o dijalektach mowy polskiej*, Kraków 1869.

Poniatowski S., *Etnografja Polski*, w: *Wiedza o Polsce*, t. 3: *Geografia Polski* […], *etnografja Polski*, oprac. J. Bystroń et al., Warszawa 1932.

Posern-Zieliński A., *Kształtowanie się etnografii polskiej jako samodzielnej dyscypliny naukowej (do 1939 r.)*, w: *Historia etnografii polskiej*, red. M. Terlecka, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 29–113.

Prochaska A., *Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studyjum z historyi polsko-czeskiéj*, Kraków 1877.

Prochaska A., *Przedmowa*, w: *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 17, Lwów 1901, s. I–LVIII.

Rymar S., *Haczów, wieś ongiś królewska (1350–1960)*, Kraków 1962.

Rymarkiewicz J., *Nauka o narodowości, czyli ethnologia*, „Szkoła Polska", R. 1, 1849, z. 3, s. 129–145.

Schneider A., *Encyklopedya do krajoznawstwa Galicyi pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym* […], Lwów 1871.

Siarczyński F., *Obraz wieku panowania Zygmunta III, króla polskiego i szwedzkiego, czyli obraz stanu, narodu i kraju wystawiający: religią, obyczaje,* […] *zgoła wszystko, co do dokładnego obrazu wieku tego nal*eży, t. 2, Poznań 1861.

Siarczyński F., *Rozprawa o starodawnych osadnikach niemieckich na Podgórzu i Rusi Czerwoney*, „Pątnik Narodowy", t. 1, 1827, s. 129–147.

Siarczyński F., *Wiadomość historyczna i statystyczna o mieście Jarosławiu, położonem w Królestwie Galicyi, w Cyrkule Przemyślkim, niegdyś w Woiewództwie Ruskiem, ziemi Przemyślkiey, domu JJ. OO. Xiążąt Czartoryskich dziedzicznem*, Jarosław 1826.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 1, 3, 6, 9, 15, Warszawa 1880–1914. Stupnicki H., *Galicya pod względem topograficzno-geograficzno-historycznym*, Lwów 1869.

Sulima R., *Literatura a dialog kultur*, Warszawa 1982.

Szujski J., *Die Polen und Ruthenen in Galizien*, Wien–Teschen 1882 (Die Völker Oesterreich-Ungarns, t. 9). Szujski J., *Polacy i Rusini w Galicyi*, Kraków 1896.

Święcki T., *Opis starożytnéy Polski*, Warszawa 1816.

Świętochowski A., *Historia chłopów polskich w zarysie*, t. 1: *W Polsce niepodległej*, Lwów–Poznań 1925.

Tobera M., *Poseł prawdy (Aleksander Świętochowski)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej", t. 30, 1991, z. 3–4, s. 62–70.

Verzeichnis der Ortschaften mit deutscher Bevölkerung auf dem Gebiete des polnischen Staates, oprac. F.A. Doubek, Berlin 1939.

Węglarz S., *Etnograficzne mapowanie polskiej Góralszczyzny przez Wincentego Pola i innych badaczy*, „Łódzkie Studia Etnograficzne", 2021, nr 60, s. 133–150.

White H., *Tropologia, dyskurs i rodzaje ludzkiej świadomości*, przeł. A. Marciniak, w: *Poetyka pisarstwa historycznego*, red. E. Domańska, M. Wilczyński, Kraków 2000, s. 171–210.

Wichowa M., *Sarmacki ogląd świata w „Nowych Atenach" ks. Benedykta Chmielowskiego*, „Napis", Seria XI, 2005, s. 111–119.

Wietrzyk A., *Adam Wójcik. Badacz i piewca Pogórza*, Zakopane 2012. Wiszniewski M., *Historya literatury polskiej*, t. 6, Kraków 1844.

Wójcicki K.W., *Życiorysy znakomitych ludzi wsławionych w różnych zawodach*, t. 2, Warszawa 1850.

Wójcik A.J., *„O skalnym oleju" – publikacja księdza Franciszka Siarczyńskiego z 1828 roku*, „Hereditas Minariorum", t. 3, 2016, s. 243–253.

Wróblewski F., *Studium Historii Kultury Materialnej (1950–1956). Kontekst polityczny, ideologiczny i gospodarczy „likwidacji" etnologii w Polsce*, „Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego", t. 102, 2018, s. 123–154.

Zarzycka M., *Osadnictwo niemieckie i wołoskie na obszarze dawnych powiatów krośnieńskiego i jasielskiego w świetle twórczości ks. Władysława Sarny: przyczynek do badań nad wiedzą historyczną na przełomie XIX i XX wieku*, „Studia Geohistorica", 2023, nr 11, s. 123–141.

Ziemia Biecka. Lud polski w powiatach gorlickim i grybowskim. Praca zbiorowa pod redakcją Seweryna Udzieli, napisana w latach 1889–1895, wydana z rękopisu, red. A. Kroh, Nowy Sącz 1994.

Zubrzycki D., *Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi*, Lwów 1849.

Joanna Pędzisz **Obraz Głuchoniemca w dyskursie internetowym**

Antos G., *„Teksty ukazują wiedzę!". O prymacie medialności w pełnym napięć obszarze pomiędzy światami tekstów i (między)kulturowymi konstrukcjami rzeczywistości*, tłum. B. Mikołajczyk, w: *Lingwistyka tekstu w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy. Antologia tłumaczeń*, red. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, Wrocław 2009, s. 279–290.

Czachur W., *Dyskursywny obraz świata. Kilka refleksji*, „tekst i dyskurs – text und diskurs", t. 4, 2011, s. 79–97.

Czachur W., Dreesen P., *Porównawcza lingwistyka dyskursu. Założenia, zasady, problemy*, „tekst i dyskurs – text und diskurs", t. 11, 2018, s. 205–226.

Dreesen P., *Wann beginnt Kritik? Bedingungen, Möglichkeiten und Ziele einer Kontrastiven Diskurslinguistik als kritisches Verfahren*, „tekst i dyskurs – text und diskurs", t. 6, 2013, s. 391–411. Jäger S., *Kritische Diskursanalyse. Eine Einführung*, Duisburg 1993/2001.

Warnke I.H., Spitzmüller J., *Wielopoziomowa lingwistyczna analiza dyskursu – DIMEAN*, „tekst i dyskurs – text und diskurs", t. 2, 2009, s. 123–147.

Źródła internetowe

Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache, https://www.dwds.de [dostęp: 5.03.2024].

Google Trends, *Hasło „Głuchoniemcy"*,

https://trends.google.pl/trends/explore?date=today%205-y&geo=PL&q=G%C5%82uchoniemcy [dostęp: 17.07.2024].

Google Trends, *Hasło „Walddeutsche”*, https://trends.google.pl/trends/explore?date=today%205-y&geo=DE&q=Walddeutsche [dostęp: 17.07.2024].

Olsztyńskie Stowarzyszenie Mniejszości Niemieckiej w Olsztynie, *Allensteiner Nachrichten*, https://www.agdm.pl/projekty/allensteiner-nachrichten [dostęp: 12.02.2024].

Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, *Kwartalnik Opolski*, https://otpn.uni.opole.pl/kwartalnik-opolski [dostęp: 12.02.2024].

Westerwald-Verein, *Die Vereinszeitschriften zum Onlinelesen*, https://www.westerwald-verein.de/%C3%BCber-uns/vereinszeitschrift [dostęp: 12.02.2024].